FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

STAVBA VĚT V RUSKÝCH A ČESKÝCH TEXTECH SPORTOVNÍCH RUBRIK

СТРУКТУРА ПРЕДЛОЖЕНИЙ В РУССКИХ И ЧЕШСКИХ ТЕКСТАХ СПОРТИВНЫХ РУБРИК

SENTENCE CONSTRUCTION IN RUSSIAN AND CZECH TEXTS OF SHORT COLUMNS

Magisterská diplomová práce

Vypracovala: Bc. Marta Doláková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Helena Flídrová, CSc.

2009

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 12.05. 2009

_____

podpis

Děkuji prof. PhDr. Heleně Flídrové, CSc. za poskytnuté odborné rady, připomínky a konzultace, které vedly k vytvoření a dokončení této diplomové práce. Ráda bych poděkovala za trpělivost a podporu po celou dobu vzniku diplomové práce.

V Olomouci, 12.05. 2009

_____

podpis

Obsah

0. Úvod 1

1. Teoretická část 3

1.1. Publicistický styl (Газетно-публицистический стиль) 3

1.1.1. Základní zpravodajské útvary sportovních rubrik 4

1.1.2. Novinové titulky ve sportovních rubrikách 5

1.2. Skladba (Синтаксис) 7

1.2.1. Věta (предложение) 7

1.2.2. Gramatická predikace a gramatický predikát (грамматическая предикация и предикат) 8

1.2.3. Výpověď (высказывание) 10

1.3. Klasifikace vět podle postoje mluvčího k sdělovanému obsahu 12

1.3.1. Věty oznamovací (Повествовательные предложения) 12

1.3.2. Věty tázací (Вопросительные предложения) 13

1.3.3. Věty rozkazovací (Побудительные предложения) 14

1.3.4. Věty přací (Пожелательные предложения) 15

1.3.5. Věty zvolací (Восклицательные предложения) 16

1.4. Druhy vět podle struktury (по структуре) 17

1.5. Věty jednoduché (простые предложения) 18

1.5.1. Věty dvojčlenné (двусоставные предложения) 18

1.5.2. Přechodný druh vět 22

1.5.3. Věty jednočlenné (односоставные предложения) 23

1.5.4. Věty neúplné - eliptické (неполные, эллиптические предложения) 24

1.6. Věty s polovětnými vazbami (Предложения с полупредикативными конструкциями) 25

1.6.1. Obraty s přídavnými jmény slovesnými (причастныеобороты) 25

1.6.2. Obraty s přechodníky (деепричастные обороты) 26

1.7. Souvětí (сложное предложение) 27

1.7.1. Souvětí souřadné (сложносочинённое предложение) 27

1.7.2. Souvětí podřadné (сложноподчинённое предложение) 29

1.7.3. Souvětí složité (многочленное сложное предложение) 31

2. Praktická část 32

2.1. Analýza ruských a českých vět v textech sportovních rubrik podle modality a struktury 34

2.1.1. Analýza druhů vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle modality 35
2.1.2. Analýza druhů vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle struktury 40
2.1.3. Analýza novinových titulků 53
2.1.4. Závislost mezi délkou věty a její strukturou v textech sportovních rubrik 58
2.2. Analýza vybraného ruského a českého textu o konkrétní sportovní události 60
2.2.1. Vybraný ruský text o konkrétní sportovní události 61
2.2.2. Vybraný český text o konkrétní sportovní události 62
2.2.3. Analýza vybraného ruského textu o konkrétní sportovní události 63
2.2.4. Analýza vybraného českého textu o konkrétní sportovní události 71
3. Závěr 77
4. Резюме 82
5. Použitá literatura 92
6. Sportovní deníky a rubriky použité pro příklady 94

0. Úvod

Tato práce je věnována problematice „Stavby vět v ruských a českých textech sportovních rubrik“ za použití materiálu z ruské a české publicistiky se zaměřením na sportovní tematiku. Téma bylo zvoleno především proto, že se jedná o dosud podrobněji nezpracovanou, nicméně velmi zajímavou oblast, která s rozvojem multimediálních sdělovacích prostředků a zpravodajských služeb tvoří nedílnou součást každodenního života odborné i neodborné veřejnosti. Cílem práce je přehlednou formou uvést všechny známé druhy větných struktur, na teoretickém základu následně zanalyzovat ruský a český text z hlediska syntaktického a vymezit nejfrekventovanější větné vazby používané v publicistickém stylu, a to v textu sportovních rubrik.

Tato práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části uvádíme základní charakteristiku **skladby** (syntaxe) jako části gramatiky a **věty**, která v českém i ruském jazyce tvoří jednu ze základních jednotek syntaxe. Zabýváme se obecným syntaktickým systémem ruského jazyka v porovnání s českým, jejich podobnostmi a naopak hlavními rozdíly. Vzhledem k podobnosti obou jazyků můžeme uvést klasifikaci a rozdělení vět na dva základní typy: věty jednoduché a souvětí, a jejich další dělení podle komunikativní funkce a vnitřní struktury. V ruštině navíc v rámci jednoduchých vět vyčleňujeme druhy vět jednočlenných, dále věty neúplné, věty dvojčlenné, souvětí podřadná, souřadná a složitá. V češtině zmíníme nejen věty jednoduché a věty jednočlenné slovesné, ale i nejběžnější typy souvětí podřadných a souřadných. Touto prací se snažíme upozornit na některé obecnější syntaktické rozdíly v obou jazycích, zejména mluvnickou stavbu vět a její implementaci v běžném publicistickém jazyce. K danému tématu jsme čerpali teoretický materiál především z gramatik ruského i českého jazyka, vysokoškolských skript, přednášek Základů gramatiky ruského jazyka 1,2 a jiných odborných lingvistických prací.

V praktické části se opíráme o více jak 500 příkladů vět, které jsme získali z ruských a českých novin – rubriky sport - jež jsou pro zpracování našeho tématu nejdůležitější. Na základě syntaktického rozboru vět se pokusíme vyvodit závěry o frekvenci jednotlivých typů vět v ruském a českém publicistickém stylu ve sportovních rubrikách. Cílem práce bude zjistit, které konkrétní větné typy převládají v ruském a českém textu sportovních rubrik publicistického stylu. České věty jsme

excerpovali z deníků se sportovní rubrikou a odborných sportovních novin, vydávaných v rozmezí deseti let (1998 – 2008). V ruštině porovnáváme excerpce čerpané z ruských periodik v rozmezí tří let (2006 – 2008).

1. Teoretická část

1.1. Publicistický styl (Газетно-публицистический стиль)

Již z názvu naší diplomová práce je patrné, že se budeme zabývat skladbou vět v ruských a českých textech sportovních rubrik. Proto kromě charakteristiky syntaxe a věty musíme uvést a definovat publicistický styl v úvodu teoretické části spolu s vymezením současných tendencí. Jako zdroj nám posloužily poznatky získané z příručky D. Žváčka, Úvod do teorie překladu (pro rusisty) 1994, a z přednášek a seminářů stylistiky vedené Mgr. J. Pilátovou, PhD., v roce 2006. Další údaje čerpáme také z naší bakalářské diplomové práce na téma Pojmenování obyvatel v ruštině ve srovnání s češtinou (na materiálu ruské a české publicistiky), M. Doláková, 2007.

Publicistický styl představuje jeden z pěti funkčních stylů současného spisovného ruského jazyka. Řadí se do skupiny knižních stylů, pro něž je charakteristické neustále podřizování se novým tendencím. Hlavními funkcemi publicistického stylu je podle D. Žváčka (1994) „funkce informační (информационная функция) a funkce působení (ф. воздействия)“ (D. Žváček, 1994, str. 29). Cílem publicistického stylu, včetně sportovních rubrik, tedy není pouhé sdělování informací, ale i přesvědčování a působení na čtenáře. Prostřednictvím funkce působení, neboli *persuasie* dokáže publicistika čtenáře zaujmout a formovat jeho mínění. Slovo „persuasie“ (z lat. persuāsio = přesvědčení) můžeme chápat nejen jako jednorázové přesvědčení, ale i jako proces přesvědčování, tedy jako metodu ovlivňování, která je založena na verbálním, ale i neverbálním působení člověka na člověka. V našem konkrétním případě jde o působení prostřednictvím slova, které je základním prostředkem sdělování. Výsledek celého procesu přesvědčování (persuasie) je konečné přesvědčení čtenáře.

„Obecně je pro publicistický styl charakteristické vzájemné působení a prolínání standardizovaných (předávají informaci) a expresivních (funkce působení) vyjadřovacích prostředků“ (D. Žváček, 1994, str. 30). V publicistickém stylu se nachází různé žánry, pro které jsou typické určité lexikální prostředky, aby bylo docíleno maximálního efektu. Můžeme se setkat s nespočetným množstvím lexikálních a gramatických prostředků, grafických úprav, hrou s jazykem (v ruštině především tzv. „каламбур“), aluzí, poetickými prostředky - antitezí, paralelismem

apod. D. Žváček (1994) vyčleňuje lexikální a gramatické zvláštnosti publicistického stylu, mezi které řadí:

- Tendenci k unifikaci, klišé ve slovních spojeních apod.
- Expresivitu – používání slov se stylistickým zabarvením, hodnotící lexika, kladné či záporné hodnocení, časté používání superlativů atd.
- Nové metaforické obraty, obraznost výpovědí, aktualizování frazeologismů, archaismů, hovorové výrazy
- V ruském publicistickém stylu navíc převládá substantivizace

Gramatické prostředky publicistického stylu představují:

- Oslovení čtenáře použitím imperativu
- Expresivita vyjádřená pomocí nominativu, použití řečnických otázek, opakování, zvolacích vět, inverzí apod.

Tvrzení, že „pro publicistický styl je charakteristická převaha jednoduchých vět (včetně emocionálních) nad souvětími“ (D. Žváček, 1994, str. 33), je zajímavým východiskem pro analýzu textů sportovních rubrik ve druhé části naší diplomové práce.

1.1.1. Základní zpravodajské útvary sportovních rubrik

Kompoziční stránka mnohých článků sportovních rubrik má svůj charakteristický ráz a musí splňovat základní postup informační. To je obecné pravidlo, které platí pro zpravodajský styl. Jak uvádí E. Minářová (2008), „ustálenost a modelovost ve zpravodajství přispívající k rychlosti a pohotovosti v komunikaci se projevuje také ve výstavbě textu“ (E. Minářová, Současná stylistika, 2008, str. 264). Syntaktické schéma je tedy ovlivněno především typem dané zpravodajské sféry. Podle našich předpokladů se budou v sportovních rubrikách nejčastěji objevovat tyto zpravodajské útvary: zpráva, krátká zpráva, rozšířená zpráva mající charakter článku, report (referát), oznámení a reportáž. Existují ovšem i publicistické útvary podle užívaného slohovému postupu, a to: úvodník, komentář, glosa, interview atd.

Zpráva je klasický a standardní zpravodajský útvar, který se může vyskytovat v mluvené i psané podobě. Zpráva musí obsahovat maximálně stručný a výstižný

komunikát. „Publicistické zprávy přinášejí v první části textu většinou nová fakta, za nimiž pak následují zpřesňující údaje“ (E. Minářová, SS, 2008, str. 264). Výrazná funkce je ve zprávách připisována jejímu titulku.

Rozšířená zpráva obsahuje kromě základních údajů i doplňující popis celé situace, události. Rozšíření zprávy o tento popis „přibližuje rozšířenou zprávu publicistickému referátu nebo komentáři“ (E. Minářová, SS, 2008, str. 265).

Publicistický referát (report) je charakteristický svým výběrem výrazových prostředků, jejich užitím a hlavně svým základním funkčním zaměřením. Hlavním cílem publicistického referátu je přiblížit skutečnost, o které informuje. Mimo informační funkce je publicistický referát v různé intenzitě doplňován také funkcí persuasivní.

Oznámení se podobá zprávě, ale seznamuje s událostí, která se bude teprve konat. Objektivní informace v oznámení představují přesné časové údaje o uskutečnění významné akce apod.

Reportáž stojí na pomezí mezi zpravodajským a publicistickým stylem. Má informativní charakter, ale zároveň popisem událostí autor vyjadřuje svůj postoj k sdělovanému obsahu.

Horizontální členění textu bývá často nezřetelné a bývá propracované pouze u delších novinářských útvarů. Začíná se zpravidla stěžejní informací, která je dále objasňována dalšími údaji. „Předsunutí stěžejních informací před ostatní části bývá už primárně a záměrně zajištěno novinovými titulky“ (E. Minářová, SS, 2008, str. 266). Ty jsou pak doplňovány nadtitulky, nebo podtitulky. Zpravodajský stylový typ a tvůrčí přístup autora ovlivňují celkovou stylizaci.

1.1.2. Novinové titulky ve sportovních rubrikách

V současné době se ukazuje, že zabývat se novinovými titulky je více než aktuální, i když, jak také dokládá L. Zimková ve své stati „Novinový titulek jako součást novinového textu“ (1988), z hlediska jazykového se jedná o útvar spíše okrajový. Z hlediska komunikace má však tento útvar nezaměnitelný význam. Novinové titulky v našich excerpovaných textech sportovních rubrik to potvrzují. Titulky spolu s novinovým textem patří do publicistického funkčního stylu. Správně zvolený titulek musí ve čtenáři vzbudit zvědavost, upoutat jeho pozornost. V ruštině

se s jazykovou hrou v titulcích setkáváme dennodenně. V českém tisku se v určitých denících již také stále častěji začínají objevovat originální řešení, která jistě budí pozornost čtenářů a působí na ně. Struktura titulků bude později zanalyzována v praktické části naší diplomové práce.

Několik zajímavých příkladů titulních nadpisů v českých a ruských textech sportovních rubrik však pro ukázku uvedeme již zde. Příklady pocházejí z českých a ruských sportovních rubrik – deníků Sport, Kroměřížský deník, Mladá fronta Dnes, Советский СПОРТ, Хоккей плюс Футбол". Nápaditější nadpisy nalezneme hlavně v ruských sportovních rubrikách. Čeština je v tomto směru konzervativnější. V příkladech zachováváme i grafickou podobu nadpisů.

Příklady

Beckham (se) válí na Havaji (Sport, č. 43, 20.2.2008, str. 6)

Komedie končí v sobotu (Mladá fronta Dnes, č. XIX/110, 12.5.2008, str. C2)

Lvíčatům zasvítila na Ukrajině zelená (Kroměřížský deník, č. 273, 23.11.2007, str. 30)

«ТУР СОЧИ» ПОДАРОВАЛ ОЧИ (Хоккей ПЛЮС Футбол, №19, сентябрь 2008, стр.23)

ТАКОЙ НУЖНЫЙ ЛУЖНЫЙ (Советский СПОРТ, 17.9.2008, стр. 4)

ДЮЖНАЯ ДЮЖИНА (Советский СПОРТ, № 146, 2.10. 2008, стр. 14)

Na této malé ukázce lze lehce dokázat vysokou variabilitu použití jazykových prostředků v ruštině, z nichž mnohé můžeme, i když v menší míře, vystopovat i v českých sportovních rubrikách. Vše se samozřejmě odvíjí i od typu sportovního deníku a zavedených pravidel.

1.2. Skladba (Синтаксис)

Abychom se v práci mohli podrobněji věnovat skladbě vět v ruském a českém jazyce, je třeba uvést základní definici skladby jako takové. Obecně platná definice, kterou můžeme najít ve většině gramatik českého i ruského jazyka, uvádí, že skladba „je nauka o větě jako celku, o stavbě věty a o souvětí“ (PMR II, 1960, str.11). Jinými slovy, skladba představuje část gramatiky, která studuje větu a její struktury, větné členy a souvětí (H. Flídrová, 2005/06). Některé ruské gramatiky navíc dělí syntax na dvě části – nauku o slovních spojeních a nauku o větě. Protože pro české gramatiky představuje věta fundamentální část syntaxe a naše práce se má zabývat skladbou vět, nebudeme se více věnovat problematice ruských slovních spojení, tj. vlastně syntaktických dvojic a jejich typů.

V další podkapitole uvedeme, co to je věta z ruského i českého pohledu.

1.2.1. Věta (Предложение)

M. Grepl a P. Karlík (1986) definují větu jako „elementární komunikativní jednotku textu uzavřenou intonačně, tedy vlastně výpověď“ (M. Grepl, P. Karlík, 1986 str. 34). Z tohoto pohledu však není věta pouhou jednotkou komunikace, ale lze v ní rozlišovat různé stránky a výstavbové roviny: rovinu obsahu a významu, rovinu komunikativních funkcí, mluvnickou strukturu, rovinu aktuálního členění (M. Grepl, P. Karlík, 1986). Obecně platí, že věta může vyjadřovat mimo logického mínění i otázku, rozkaz atd., ale slouží také k vyjádření emocí a vůle. Historický vývoj ruské a české skladby se poněkud odlišují. V ruské skladbě jsou sledovány snahy definovat větu z různých hledisek - logických, psychologických či formálně–gramatických (D. E. Rozental´, I. B. Golub, 2006, str. 293). V češtině se v tradičních definicích zdůrazňovala především stránka obsahová. Funkční lingvistika poté vyzvedla vlastnosti věty v rovině komunikativně funkční, kde se zdůrazňovalo především to, že „věta je aktivní zaujetí stanoviska mluvčího k nějaké skutečnosti“ (M. Grepl, 1986, str. 34).

Každé hledisko – logické, psychologické, formálně–gramatické, má v ruském jazyce své představitele, každé hledisko se v chápaní a pojetí věty mírně liší. Podstatným rysem věty se v průběhu staletí stávalo vždy něco jiného, ať už

přítomnost přísudku v určitém slovesném tvaru, nebo gramatická slovní spojení, která zahrnují gramatický subjekt i gramatický predikát, který si dále přiblížíme.

1.2.2. Gramatická predikace a gramatický predikát (Грамматическая предикация и предикат)

Je důležité definovat a odlišit od sebe dva sobě blízké termíny, které mají klíčový význam pro teorii skladby a strukturu větných vazeb, a to pojmy *gramatická predikace* (přisouzení) a *gramatický predikát* (přísudek). M. Grepl ve Skladbě spisovné češtiny (1986) považuje za akt predikace „užití takových výrazů (slovesných nebo neslovesných) ve funkci přísudku, které svým pojmovým významem umožňují mluvčímu charakterizovat nějaký příznak objektu a/nebo vztah mezi objekty, a to v časové a modální projekci“ (M. Grepl, 1986, str.27). R. Zimek (1963) uvádí, že „existuje dvojí pohled gramatiky na predikaci – jeden více přihlíží k stránce formální a druhý k stránce obsahové, což je podle R. Zimka dáno tím, že „vztah predikace náleží dvěma rovinám – mluvnické a obsahové“ (R. Zimek, 1963, str. 33).

Formální pojetí představuje predikaci jako spojení dvou plnovýznamových slov, tedy vztah mezi základními větnými členy – podmětem a přísudkem. V tomto užším pojetí se omezuje predikace na věty dvojčlenné. Protože ve větách jednočlenných nelze nalézt oba základní větné členy pohromadě, neuznává se pro takové věty predikace. Omezení predikace na věty dvojčlenné je více typické pro českou lingvistiku. V ruské tradici existuje chápání predikace v širším smyslu.

V širším pojetí se predikace chápe jako ztotožňování s komunikací, se sdělováním, tedy jako vztažení nějakého výrazu ke skutečnosti, jako jeho aktualizace (Fr. Kopečný, 1958, Encyklopedický slovník češtiny, 2002).

Nehledě na zmíněná rozdělení a definice predikace, nemůžeme nalézt souhrnné chápání, které by zahrnovalo obsahovou i výrazovou stránku predikace. Mnozí lingvisté, mezi nimi i V. Vinogradov, ostře vystupují proti tzv. morfologismu, tedy „omezování mluvnických způsobů vyjadřování predikace jen na verbum finitum“ (R. Zimek, 1963, str. 36). Nehledě na to, predikace bude skutečně jen tam, kde její nižší kategorie (čas, modus, popř. osoba) jsou formálně vyjádřeny.

Predikace si v ruštině i češtině vytvořila své vlastní mluvnické gramatické prostředky. Gramatickými prostředky, které vyjadřují predikaci v českém i ruském jazyce, jsou podle M. Grepla (1986):

1) *kategorie času* (minulého, přítomného, budoucího)
2) *kategorie osoby* (3 gramatické osoby)
3) *kategorie modálnosti*

Tyto kategorie modu a času často nazývané jako predikační spolu s gramatickou kategorií osoby konstituují finitní slovesné tvary (verbum finitum).

Prostředky, které vyjadřují modálnost, tedy modální charakteristiku příznaku (relace) jsou:

4) *kategorie způsobu* (oznamovacího - idikativ, rozkazovacího - imperativ, podmiňovacího - kondicionál)
5) *zvláštní lexikálně–gramatické prostředky* (modální slova)

Výše uvedené chápání predikace vychází z pohledu českých rusistů Pražského lingvistického kroužku, rozvíjející učení V. Mathesia.

Podle V. Vinogradova je podstatným znakem věty kromě predikace také sdělná intonace (intonace oznamovací věty, otázky, rozkazu atd.). Zůstává však otázkou, zda je možné považovat intonaci za jeden z mluvnických prostředků k vyjádření predikace. M. Kubík (1977) intonaci řadí k univerzálním prostředkům pro vyjádření predikace jakékoli věty. Pro K. Hausenblase (1958) představuje „intonace prostředek výpovědního členění a zakončení, a tudíž není v pravém slova smyslu prostředkem gramatickým, ale jen prostředkem pomocným, který doplňuje a někdy supluje vlastní prostředky gramatické“ (K. Hausenblas, 1958, str. 28). Na konkrétním příkladu můžeme ukázat, že intonace skutečně může přidávat výpovědi platnost oslovení:

Například *Doktora! Tatínkovi!* Ale nic konkrétnějšího z gramatických významů intonace nevyjadřuje, proto ji nemůžeme pokládat, jak se domnívá R. Zimek, za „mluvnický prostředek k vyjádření predikace“ (R. Zimek, 1963, str. 38).

Specifickým gramatickým prostředkem, který můžeme považovat za nositele výpovědní funkce, tedy není intonace, ale větný člen – predikát. Jako mluvnický predikát vystupují formy určitého slovesa nebo predikativa. Je vhodné na základě přítomnosti nebo nepřítomnosti predikátu rozlišovat větné výpovědi – věty a nevětné výpovědi.

Podle R. Mrázka (1959) se pojmem *predikát* označuje predikativní základní větný člen, který je nadřazený přísudku věty dvojčlenné i základnímu větnému členu věty jednočlenné. Je nezbytné odlišovat termíny přísudek a jediný základní větný člen ve větě jednočlenné, kde predikát není v syntaktickém vztahu k žádnému druhému základnímu větnému členu jako ve větě dvojčlenné. „Oběma pojmům je nadřazený termín *predikát*, kterým rozumíme větný člen (přísudek věty dvojčlenné a základní větný člen věty jednočlenné)“ (R. Zimek, 1963, str. 41, srov. také M. Kubík, 1977). V české gramatické tradici se v poslední době termíny přísudek a predikát ztotožňují. Je to důsledek nevydělování jednočlenných vět jako zvláštního typu vět (srov. např. Flídrová – Žaža 2005, Příruční mluvnice češtiny, 1995).

Je zajímavé sledovat vývoj a směr, který zaujímá dnešní tendence k vyjadřování gramatického predikátu. Převládajícím typem vyjadřování predikátu ve většině jazyků (včetně ruštiny a češtiny) je sloveso, ať již plnovýznamové nebo sponové. Proto věta bez slovesa je někdy považována za výjimky – elipsa.

Příklad *Mladost radost*

Přítomnost slovesa je nezbytná v případě každé výpovědi s predikací, tedy v případě vět skutečných (větných výpovědí).

1.2.3. Výpověď (Высказывание)

Z praktických i teoretických důvodů je nutné vysvětlit pojmy věta a výpověď. Teoretické a lingvistické rozlišení těchto termínů je v obou jazycích shodné. Zatímco výpovědí se rozumí „konkrétní elementární komunikativní jednotka, kontextově a situačně zakotvená“ (M. Grepl, 1986, str. 35), termínu věta se užívá pro útvary s ustálenou gramatickou formou. Toto terminologické rozlišení se vztahuje k dichotomii **langue a parole** (jazyk a mluva). O větě se hovoří v rámci langue, kdy se jedná o známé abstraktní modely v syntaktickém jazykovém systému (gramatická forma zde hraje důležitou roli). Výpověď existuje v rámci parole. Jsou to konstrukce vytvořené v určité aktuální individuální situaci (v takovém případě gramatická struktura není důležitá). Uvedené rozlišení je velmi důležité a, jak dokládá R. Zimek (1966), značně usnadňuje a odstraňuje spory o charakter věty.

Např. Zvolání *Ах! Эх! Глупости!* – jsou chápány jako výpovědi, ale nemusí být vždy pokládány za věty.

Otázkou zůstává, zda je správné omezovat větu pouze podle její struktury s tzv. ***verbum finitum*** (VF), když ruština disponuje i jinými strukturními druhy výpovědí, jako např. infinitivní věty (R. Zimek, 1966). V češtině podle M. Grepla (1986) na jedné straně výpověď nemusí mít strukturu s verbum finitum (v češtině *Skvělé! Odchod!)*, ale na druhé straně může mít i strukturu souvětnou, složenou z více VF (*Dovol mu, ať přijde! Hlásí se opět ten, co loni propadl.*)

1.3. Klasifikace vět podle postoje mluvčího k sdělovanému obsahu

Postoje mluvčího mohou být ve větách (výpovědích) vyjadřovány různými způsoby. Zásadní je, jak se mluvčí staví k reálnosti sdělovaného obsahu. Jedná se tedy o modálnost v širokém smyslu.

Modálnost sdělení (модальность сообщения) představuje gramatickou i syntaktickou kategorii, která je příznačná pro jakoukoli větu. Podle postoje mluvčího v češtině a ruštině rozeznáváme tyto druhy vět:

- oznamovací (повествовательные)
- tázací (вопросительные)
- rozkazovací (побудительные)
- přací (пожелательные);

Kromě toho existují věty zvolací, neboli citové (восклицательные, эмоциональные предложения), které jsou citovými variantami vět ostatních, citově neutrálních. Čeština chápe citovost sdělení jako jeden ze tří momentů postoje mluvčího k sdělovanému obsahu, kromě modálnosti a citovosti sem patří i vztah hodnotící.

1.3.1. Věty oznamovací (Повествовательные предложения)

Oznamovací věty obsahují sdělení nebo popis a vyjadřují vždy ukončenou myšlenku, která je naznačena tečkou. Oznamovací platnost a ukončenost myšlenky vyjadřuje intonace. Struktura věty se odvíjí od jejího obsahu. V ruštině převažují věty oznamovací slovesné, věty s nevyjádřenou sponou nebo věty s kondicionálem slovesa.

Příklady *Никто не приходил. – Nikdo nepřicházel.* (sloveso v osobním tvaru)

Мой отец - страстный охотник. – Můj otec je vášnivý lovec.(spona nevyjádřená)

С вашей помощью мы успели бы окончить работу в срок. – S vaší pomocí bychom stačili dokončit práci včas. (kondicionál slovesa)

K oznamovacím větám patří i věty vyjadřující dotaz, příkaz nebo přání nepřímo, tedy formou oznámení.

Např. *Я спрашиваю Вас о дате Вашего приезда. – Ptám se Vás na datum Vašeho příjezdu.*

1.3.2. Věty tázací (Вопросительные предложения)

Věty tázací obsahují otázku, díky které se chce mluvčí něco dozvědět. V ruštině i češtině se rozlišují čtyři typy otázek:

1) otázky doplňovací (развёрнутые, местоименные вопросы)

Jsou uvozovány tázacími zájmeny (кто, что, какой, чей – kdo, co, jaký, čí aj.) nebo tázacími příslovci (сколько, когда, где – kolik, kdy, kde aj.).

Příklady ***Кто*** *из вас смотрел уже этот фильм? –* ***Kdo*** *z vás už viděl tento film?*

Когда *вы уезжаете? –* ***Kdy*** *odjíždíte?*

2) otázky zjišťovací (замкнутые, неместоименные вопросы)

Tyto otázky neobsahují žádné tázací slovo. Nejběžnější jsou zjišťovací otázky bez částic. Pořádek slov a intonace zjišťovacích otázek se mění „podle toho, která část otázky je pro tazatele zvlášť důležitá“ (PMR II, 1960, str. 23).

Příklady *Пирожные были* ***вкусные****? – Zákusky byly* ***dobré****?/* ***Пирожные*** *были вкусные? –* ***Zákusky*** *byly dobré?* (mluvčí nevěří, že právě zákusky byly dobré).

Otázky s částicemi jsou méně časté a naznačují zvláštní odstín v modálním postoji mluvčího.

Např. *Знаете ли вы эту русскую песню? – A znáte tuhle ruskou píseň?*

3) otázky rozvažovací (делиберативные вопросы)

Vyjadřují nejistotu, rozpaky mluvčího. Setkáme se s otázkami rozvažovacími doplňovacími i zjišťovacími. Charakteristické pro ruštinu jsou konstrukce infinitivní s dativem činitele nebo modální částicí *бы*. Do češtiny se převádějí větami s modálním slovesem *míti* + *infinitiv*.

Např. *Сказать ему об этом? – Máme mu o tom říct?*

С кем бы посоветоваться? – Kdo by nám mohl poradit?

4) řečnické otázky (риторическийе вопросы)

Spolu s otázkami rozvažovacími představují zvláštní druh zjišťovacích a doplňovacích otázek. Na rozdíl od ostatních nevyžadují odpověď.

Příklady *Кто не читал Евгения Онегина? – Kdo nečetl Evžena Oněgina? (Mluvčí je přesvědčen, že všichni E.O. četli)*

V řečnických otázkách zjišťovacích je využívána částice *ли* nebo *разве*. *Можем **ли** мы успокаиваться на достигнутом? Конечно нет! – Cožpak se můžeme spokojit s tím, čeho bylo dosaženo? Ovšemže nikoli!*

1.3.3. Věty rozkazovací (Побудительные предложения)

Rozkazovací věty vyjadřují vůli nebo výzvu mluvčího, kterou se obrací na druhou osobu.

Způsoby vyjádření rozkazu podle PMR II (1960):

1) Pomocí imperativu. V tomto případě podmětem nejčastěji bývá nevyjádřená 2. os. j. a mn.č.

Např. *Опустите письмо в ящик! – Hoďte (ten) dopis do schránky!*

Rozkazovací věta s podmětem v 1. os. mn. č. vyjadřuje v ruštině pobídku k společnému ději, jehož se účastní i mluvčí. Hovorovější variantou vyjádření společného děje jsou tvary s částicemi *давай, давайте.*

Př. *Пойдём со мной!/Пойдёмте со мной! Pojď se mnou!/Pojďte se mnou!*
Давай(те) споём! - Zazpívejme si!

Rozkaz pro 3 os. j a mn. č. je v ruštině vyjádřen částicí *пусть/пускай* s indikativem.

Příklady *Пусть/Пускай (они) придут! – Ať přijdou!*

2) Pomocí infinitivu v jednočlenných konstrukcích. Rozkaz má v tomto případě povahu strohého příkazu či nařízení.

Příklad *Не выходить до полной остановки трамвая! Nevystupujte, dokud tramvaj nezastaví!*

Infinitiv s částicí ***бы*** vyjadřuje doporučení, radu.

Příklad *Тебе бы позвонить ему! Měl bys mu zatelefonovat!* (v češtině musí být modální sloveso + infinitiv)

3) Rozkaz vyjádřený kondicionálem. Mluvčí tímto způsobem vyjadřuje přání.

Příklad *Вот бы ты помогла мне, бабушка! Kdybys mi (takhle) pomohla, babičko!*

4) Rozkaz vyjádřený indikativem jednoduchého tvaru 2. os. budoucího času

Např. *Завтра мне принесёте всё в порядке! – Zítra mi donesete všechno v pořádku!*

5) rozkaz vyjádřený neslovesnou vazbou

Př. *Вперёд! Vpřed! – Кругом! Čelem vzad!*

1.3.4. Věty přací (Пожелательные предложения)

Věty přací na rozdíl od vět rozkazovacích neobsahují přímý rozkaz. Podle PMR II (1960) se věty přací dělí na:

1) věty přací s kondicionálem, jež jsou uvozovány nejčastěji částicí *если* a jinými ruskými částicemi: *только, лишь, хоть, как*

Př. *Ах, если бы вы это знали! Ach, kéž byste to věděl (-a, -i, -y)!*

Если бы я мог посоветоваться с ним! Kdybych (Kéž bych) se s ním mohl poradit! Kéž jsem se s ním mohl poradit!

Только бы все были здоровы. Jen aby byli všichni zdraví.

Věty s částicí *чтобы* (чтоб) vyjadřují většinou záporné přání.

Př. *Чтоб тебе пусто было! I jdi mi k šípku! Aby tě husa kopla!* (v češtině ustálený výraz s přibližným významem).

Přání lze vyjádřit také bez částic pouhým kondicionálem.

Např. ***Дали бы*** *нам десять лет мира! Kéž (Kdyby) nám dali deset let míru!*

2) věty přací s infinitivem, které jsou jednočlenné s nebo bez částice *бы* (popřípadě s jinými částicemi).

Příklady *Мне* ***бы*** *вот такое место* ***получить****! Já kdybych dostal takové místo!*

Только бы выиграть *время! Jen získat čas!*

Счастливо ***оставаться****! Mějte se tu hezky!* (bez částice *бы*)

3) věty přací s imperativem, které mohou být tvořeny částicí *пусть (пускай)* = ať, nechť ve spojení s 3. os. slovesa v indikativu, nebo jednoduchým imperativem, který se vztahuje ke 2. os. v ustálených výrazech.

Např. *Пусть будет тепло! Ať (už) je teplo!*

Выспитесь хорошо! Dobře se vyspěte! (ustálené výrazy)

1.3.5. Věty zvolací (Восклицательные предложения)

Jakákoli věta s modalitou oznámení, otázky, rozkazu nebo přání může být modifikována zdůrazněnou emocionalitou, která je signalizována zvolací intonací. Tuto emocionálnost lze vyjádřit pomocí emocionálních zájmen nebo částic.

Příklady *Как она поёт! Ta panečku zpívá!*

Ну и комаров там было! A co tam bylo komárů!

Typickým prostředkem citově zabarvených vět jsou také citoslovce, která se obvykle staví na začátek věty a zdůrazňují tak emocionalitu.

Např. *Ох, вот красиво! Ach, to je krásné.*

1.4. Druhy vět podle struktury

Následující rozdělení vět podle struktury vychází z výkladu R. Zimka (1966) a H. Flídrové (2006), kteří dělí věty v ruštině podle počtu predikací a jejich vztahu na:

1) věty jednoduché s jednou predikací
    - věty dvojčlenné
    - věty jednočlenné
2) věty s polopredikativními konstrukcemi (полусложные предложения)
    - polopredikativní konstrukce s přídavnými jmény slovesnými
    - polopredikativní konstrukce s přechodníky
3) souvětí (s několika predikacemi)
    - souvětí podřadná
    - souvětí souřadná

V následujících kapitolách podrobněji rozebereme jednotlivé druhy těchto vět.

1.5. Věty jednoduché (Простые предложения)

Jednoduché věty se podle své vnitřní struktury dále dělí na dva základní druhy:

- věty dvojčlenné, ve kterých je vyjádřen podmět a přísudek oddělenými slovy nebo slovními spojeními (*Дети спят. – Děti spí.)*
- věty jednočlenné, ve kterých není oddělený výraz pro subjekt a predikát, ale pouze jediný hlavní člen (*Морозит. – Mrzne.)*

Věty jednoduché dvojčlenné jsou v češtině i ruštině častější než věty jednočlenné. V porovnání s češtinou je však výskyt jednočlenných vět v ruštině častější.

Pokud jsou ve větě pouze hlavní větné členy – podmět a přísudek, pak se takové věty nazývají **větami nerozvitými (нераспространённые)** (*Собака лает. – Pes štěká.*). Pokud jsou ve větě kromě hlavních větných členů i větné členy vedlejší, jedná se o **věty rozvité (распространённые)** (*Старая собака страшно лает. – Starý pes strašně štěká.* – základní skladební dvojice rozvita přívlastkem shodným a příslovečným určením způsobu).

1.5.1. Věty dvojčlenné (Двусоставные предложения)

Věty dvojčlenné obsahují dva základní větné členy - podmět a přísudek. Věta dvojčlenná je nejčastější větnou strukturou, což se v naší práci budeme snažit dokázat na analyzovaném materiálu. V rámci dvojčlenných vět můžeme rozlišovat různé druhy vzhledem k typu přísudku (slovesný, jmenný) a rozvíjejících větných členů, které jsou sémanticky nezbytné a vztahují se k přísudku (předmět, příslovečné určení).

Větné členy se dělí na:

- základní větné členy
- rozvíjející větné členy

V naší práci podrobněji rozvedeme pouze základní větné členy, tedy podmět a přísudek.

Podmět (Подлежащее)

Podmět je podle Skladby spisovné češtiny M. Grepl, P. Karlík (1986) „výraz v syntaktické levovalenční pozici předpokládající nominativní formu. Proto se na tento základní větný člen ptáme otázkou kdo/co?“ (P. Karlík, 1986, str. 235). V ruštině i češtině podmět označuje původce děje nebo nositele děje nebo příznaku.

Podmět se v ruštině i češtině nejčastěji vyjadřuje:

1) substantivy, zpravidla v nominativu (*Наташа вернулась поздно. Nataša se vrátila pozdě.*)
2) zájmeny, nejčastěji osobními, ale i ukazovacími, zápornými, tázacími a vztažnými, sekundárně i přivlastňovacími (*Я это не сделал. – Já jsem to neudělal. Кто взял газету? – Kdo vzal noviny? Никто не сказал ни слова. – Nikdo neřekl ani slovo.*)
    - zvláštní typ podmětu s osobním zájmenem v ruštině představují slovní spojení: *мы с тобой/они с Юрой – já a ty/oni a Jura*, která vyjadřují společnou účast. Mimo to existuje i spojení *я и ты*, které se používá méně často a vyjadřuje pouze současný děj (H. Flídrová, 2005/06)
3) jakýmkoliv jiným slovním druhem (*Танцующие теснились. – Tancující se tesnili. Двое там остались. – Dva tam zůstali.*
4) různými slovními spojeními (*Два мальчика вернулись поздно. – Dva chlapci se vrátili pozdě. Один из студентов выступил с докладом. – Jeden ze studentů vystoupil s referátem. Дед с матерью шли впереди. – Dědeček s maminkou šli vpředu.* – zde záleží na formě přísudku)

Přísudek/Predikát (Сказуемое/Предикат)

Přísudek je určující člen predikativního syntagmatu. Přísudek formálně závisí na podmětu, ale z logického hlediska je s ním rovnoprávný (R. Zimek, 1963) a připisuje podmětu děj, stav nebo příznak. V přísudku jsou vyjádřeny predikativní kategorie času, modality a osoby.

Čeští rusisté rozlišují v ruštině tři druhy přísudku:

1) přísudek slovesný (глагольное сказуемое)
2) přísudek jmenný (именное сказуемое)

3) smíšený (kombinovaný) slovesně-jmenný přísudek (глагольно-именное сказуемое)

Ad 1) Slovesný přísudek (глагольное сказуемое) patří k tvarům, které signalizují kategorii času a modu. Takové tvary se nazývají tvary určitými (finitními). Slovesný přísudek je vyjádřen charakteristickými osobními formami plnovýznamového slovesa (verbum finitum).

Slovesný přísudek může být:

- prostý (простое глагольное сказуемое) – vyjádřený osobním tvarem plnovýznamového slovesa včetně morfologicky složených a analytických tvarů nebo frazeologických spojení (*Např. Дом сгорел. – Dům shořel. Отец будет работать. Otec bude pracovat. Он принял участие.* – v češtině prostý tvar slovesného přísudku *Zúčastnil se.*)
- složitý (осложнённое глагольное сказуемое) – nejčastěji v hovorovém jazyce, vyjádřený slovesným tvarem s částicí, kombinací osobního slovesného tvaru s infinitivem a jinými konstrukcemi (*Дай, попробую. – Ukaž, já to zkusím. Смотри, не упади. – Dávej pozor, ať nespadneš.* Hovorová konstrukce: *Подождать подождём. – Počkat, počkáme. Он собрался было в театр, но пришли гости. – Málem odešel do divadla, ale přišli hosté.*)
- složený (сложное глагольное сказуемое) – skládá se z modálního nebo fázového slovesa v osobním tvaru a infinitivu plnovýznamového slovesa (*Он хочет уехать. – Chce odjet. Мы продолжали читать. – Pokračovali jsme ve čtení.)*
- neshodný (несогласованное глагольное сказуемое) – pouze v ruštině, vyjádřený transpozicí imperativu, infinitivem aj. Imperativ může být užit v podmínkovém smyslu (*Не опоздай мы к поезду, мы были бы уже на месте. – Kdybychom se neopozdili na vlak, byli bychom už na místě.*). V češtině je vedlejší věta podmínková. Imperativ dále může být ve významu vynuceného děje: *Он себе гуляет, а я сиди дома. – On si chodí po procházkách a já abych*

seděl doma.), nebo ve významu neočekávaného děje v minulosti (*Раз он ему и скажи. – Jednou mu z ničeho nic řekl.*).

Existuje i infinitivní neshodný slovesný přísudek – např. *Она плакать. – Dala se do pláče.*

Ad 2) Jmenný přísudek (именное сказуемое) se skládá ze spony, sponového nebo polosponového slovesa a jmenné části, neboli přísudkového jména, které je „nositelem lexikálního (věcného) významu a pokud možno se též svým tvarem shoduje s podmětem“ (P. Karlík, 1986, str.248). Jmenný přísudek je vždy složený, ve větách však může mít spona nulový tvar (Např. *Мать больна.* V češtině je spona vyjádřená *Matka je nemocná*.). Nulový tvar spony lze v ruštině použít pouze u přítomného času oznamovacího způsobu, jinak musí být spona vždy v češtině i ruštině explicitně vyjádřena (*Мать будет недовольна. – Matka bude nespokojena. Он был врачом. – Byl lékařem.*). Od sponového ***быть*** je třeba odlišit existenční sloveso **„быть“** (tj. *существовать, находиться, встречаться, иметься, насчитываться* atd.).

Příklad *Книга была на столе. – Kniha byla na stole* (v češtině i ruštině existenční sloveso „být“ ve tvaru prostého slovesného přísudku).

Kromě spony „být“ (быть) se setkáme i se sponovými slovesy (tj. synonymy spony): **бывать, являться/явиться**, **состоять кем, числиться, доводиться, приходиться, представляться**.

Příklady *Погода осенью бывает дождлива. – Počasí bývá na podzim deštivé.*

Будапешт является столицей Венгрии. – Budapešť je hlavní město Maďarska.

Она мне приходится двоюродной сестрой. – Je moje sestřenice.

Kromě toho se ve jmenném přísudku vyskytují i tzv. polosponová slovesa (полусвязочные глаголы): **стать/становиться, казаться/оказаться, считаться, делаться/сделаться, притворяться** a některá další.

Příklady *Он стал преподователем. – Stal se učitelem.*

Он притворялся спящим. – Tvářil se, že spí. (v češtině vedlejší věta příslovečná způsobová)

Jmenná část přísudku je v češtině i ruštině vyjádřena různými slovními druhy, nejčastěji substantivem ve tvaru nominativu, případně instrumentálu a

adjektivem v plném tvaru (v nominativu nebo instrumentálu) nebo v krátkém tvaru (pouze v nominativu).

Možnosti vyjádření přisponové části jmenného přísudku:

- podstatným jménem v nominativu nebo instrumentálu (*Ломоносов был великий человек/великим человеком. – Lomonosov byl velký člověk/byl velkým člověkem.)*
- přídavným jménem (*Ребёнок послушный./Ребёнок послушен. – Dítě je hodné. Ребёнок был послушным. – Díte bylo hodné.*)
- zájmenem (Это он. – *To je on. Чья эта сумка? – Čí je ta taška?*)
- číslovkou (*Вы первый. – Vy jste první.*)
- pádovým tvarem jména bez předložky i s předložkou (*Костюм был серого цвета. – Kostým byl šedé barvy. Мальчики были без сапог. – Chlapci byli bez bot.*).

Ad 3) Kombinovaný přísudek (комбинированное сказуемое) v sobě kombinuje příznaky slovesného i jmenného přísudku.

Příklady *Я очень хочу быть генералом. – Velmi chci být generálem.*

Он должен будет вернуться. – Bude se muset vrátit.

1.5.2. Přechodný druh vět

Přechodným druhem mezi větami dvojčlennými a jednočlennými jsou podle gramatik českých rusistů, M. Kubíka (1982) a R. Zimka (1963), tyto věty:

- Věty s neurčitým podmětem (неопределённо-личные предложения) - v češtině i ruštině vystupuje původce děje jako neurčitý, blíže nestanovený, ale je chápán podle kontextu. Logicky je subjekt ve větě zastoupen, ale formálně ne (*В газетах писали о пожаре почтампа. – V novinách psali o požáru pošty.*)
- Věty se všeobecným podmětem (обобщённо-личные предложения) – děj takové věty může být vztažen k jakékoliv osobě, nebo ke všem lidem, podmět ale opět není formálně pojmenovaný. Hlavní funkci vět se všeobecným podmětem představuje vyjádření soudů, často

používaných v příslovcích a rčeních (*Семь раз отмерь – один раз отрежь. – Dvakrát měř - jednou řež. Фрукты едят сырыми. – Ovoce jíme/ se jí syrové.*)

V některých gramatikách (např. PMR II, 1960) jsou oba uvedené typy vět řazeny k větám dvojčlenným.

1.5.3. Věty jednočlenné (Односоставные предложения)

Holé nebo rozvité věty jednočlenné obsahují vždy jen jeden jednotný větný základ - predikát. Pokud se nepracuje s dělením vět na dvojčlenné a jednočlenné (jako např. Flídrová, Žaža, 2005 nebo Příruční mluvnice češtiny, 1995), spadá jednotný větný základ pod přísudek (predikát) vět bezpodmětných.

R. Zimek (1963) dělí jednočlenné věty v ruštině podle mluvnické povahy základního členu na:

- Безличные предложения – věty neosobní:
  - slovesné (*Светает. – Svítá. Лодку унесло течением.. – Proud odnesl loďku.*)
  - s predikativním příslovcem a sponou (*В зале было весело. – V sále bylo veselo.*)
- Инфинитивные предложения - věty infinitivní – *Тебе бы написать ему. - Měl bys mu napsat. Ещё раз увидеть его. – Ještě jednou ho vidět.* – zde je vyjadřeno přání
- Номинативные, назывные предложения – věty jmenné – *Буря. – Bouře. Спокойной ночи. – Dobrou noc. Вот наш театр. – To je naše divadlo.*
- Слова-предложения – jednoslovné repliky, které vyjadřují souhlas nebo nesouhlas (*Да. – Ano. Точно. – Přesně. Нет. – Ne.*)
- Междометные предложения – věty s citoslovci (*Увы. – Běda. Айда домой. – Hajdy domů. Шагом марш. – Pochodem vchod.*

1.5.4. Věty neúplné - eliptické (неполные, эллиптические предложения)

Neúplné věty představují další druh vět, které se vyskytují v českém i ruském jazyce. Ve větách neúplných není vyjádřen predikát v případě vět dvojčlenných nebo základní člen u vět jednočlenných. V hovorovém ruském jazyce je užití neúplných vět ve srovnání s češtinou častější. V ruském jazyce je vynechání slovesného přísudku možné především díky běžnému vyjadřování zájmenného podmětu, s čímž se v češtině nesetkáme. Neúplné věty se obtížně odlišují od vět jednočlenných. Podle PMR II „dosazením nevyjádřených členů vznikne většinou věta dvojčlenná“ (PMR II, 1960, str. 130).

Příklady *Куда идёшь? – Домой (Иду домой). Kam jdeš? – Domů (Jdu domů).*

V ruštině se ve větách jednočlenných základní člen vynechává, pokud je osoba vyjádřena dativem.

Příklad *Вам кого?(надо) – Koho hledáte?* (v češtině dvojčlenná věta)

Tuto nepřítomnost predikátu ve větách dvojčlenných můžeme nazvat elipsou. Podle R. Zimka (1963, str. 34) je třeba „od eliptických vět odlišit věty s nulovým členem, např. nulovou sponou, které vyjadřují konkrétní gramatické kategorie.“

1.6. Věty s polovětnými vazbami (Предложения с полупредикативными конструкциями)

Tento druh vět je příznačný pouze pro ruštinu. Zejména v knižních stylech jsou polovětné vazby uplatňovány ve větší míře než v jiných stylech a bývají volně připojeny. V češtině se s přechodníkovými vazbami nebo s volně připojenými obraty s přídavnými jmény slovesnými nebo jinými polovětnými útvary téměř nesetkáme. Takové větné členy svým obsahem a intonací připomínají větu, kterou však nejsou, protože netvoří uzavřený významový celek.

Volně připojené větné členy jsou nejčastěji vyjadřovány přechodníky (volně připojená příslovečná určení) a přídavnými jmény slovesnými (volně připojené přívlastky nebo doplňky) (H. Flídrová, 2006). Také M. Kubík (1982) volně připojené přechodníkové vazby řadí k větným členům, které podle ruské gramatické tradice, vycházející z formálně-morfologické neměnnosti přechodníků, patří k volně připojeným příslovečným určením.

Časté využívání polovětných vazeb je v ruštině projevem tendence k nominálnímu vyjadřování, které je opět typické zejména pro vědecký knižní styl. Polovětné útvary nacházíme v rámci souvětí (podřadných, souřadných i složitých), ve kterých často bývá užito i několik takových obratů.

1.6.1. Obraty s přídavnými jmény slovesnými (Причастныеобороты)

Obraty s přídavnými jmény slovesnými podle R. Mrázka (1960) vyjadřují vedlejší děj, který je chápán jako vlastnost činitele nebo nositele. Mají platnost přívlastku, případně doplňku. Tyto obraty mohou nahradit přívlastkovou vedlejší větu. Při užívání obratů s přídavnými jmény slovesnými musí být zvolen správný tvar podle času a slovesném rodu. Obrat s přídavným jménem může stát v postpozici i prepozici vzhledem k určovanému substantivu.

Příklady *книга, лежащая на столе*, ... (volně připojený přívlastek v postpozici)/*лежащая на столе книга* ... (přívlastek v prepozici, navíc příklad obmykání)

Prepozici slovesného adjektiva před určovaným substantivem je v ruštině typická pro knižní styl. Čeština může obraty s přídavnými jmény slovesnými z ruštiny shodně přejímat, nahradit jiným typem přídavného jména slovesného nebo takovou větu rozvést do vedlejší věty vztažné se zájmeny *který* nebo *jenž*.

1.6.2. Obraty s přechodníky (Деепричастные обороты)

Přechodníkové obraty vyjadřují vedlejší děj, který je závislý na hlavním ději a blíže jej určuje. Přechodníkové obraty mají často povahu příslovečného určení. Používají se tehdy, když je „činitel hlavního i vedlejšího děje týž“ (PMR II, 1960, str. 309).

Čeština používá přechodníky v odborném stylu nebo uměleckém jazyce v znatelně menším množství. V ruštině mohou přechodníkové vazby vyjadřovat různé příslovečné významové vztahy děje vedlejšího k ději hlavnímu (nejčastěji vztah časový *(**проверив работу**, передать её учителю)*, způsobový *(сидеть, **прислонившись к спинке стула**)*, podmínkový *(**имея свободное время**, можно многое сделать)*, přípustkový *(**даже сильно отстав от соперников**, все же продолжать соревнование)*.

1.7. Souvětí (Сложное предложение)

Souvětí je podle Příruční mluvnice češtiny „syntaktická jednotka skládající se ze dvou (nebo více) vět spojených ve vyšší mluvnický i obsahový celek, v němž věty ztrácejí svou intonační samostatnost“ (M. Grepl, 1995, str. 554). Věty jsou v češtině i ruštině do souvětí spojovány svým obsahem a intonací. Ke spojování vět slouží hlavně spojky, vztažná zájmena nebo vztažná příslovce. Existují i souvětí bez spojovacích slov (tedy souvětí bezespoječná, neboli asyndetická). Jsou však častější v hovorové ruštině, než v češtině.

Podle mluvnické souřadnosti a podřadnosti, která slouží k vyjádření myšlenkové souřadnosti a podřadnosti se souvětí dělí na dvě hlavní skupiny:

- souvětí souřadná (сложносочинённые предложения)
- souvětí podřadná (сложноподчинённые предложния)

V případě ruštiny a češtiny nalezneme rozdíly ve využívání mluvnické souřadnosti a podřadnosti. V hovorové ruštině je více bezespoječných souvětí, která se v češtině nahrazují podřadicími spojkami nebo vztažnými slovy. J. Bauer také uvádí, že „ruská věta jednoduchá bývá daleko bohatěji rozvita než česká, takže ji mnohdy najdeme i tam, kde je v češtině možné jen souvětí“ (J. Bauer, 1960, str. 340). Podobných rozdílů si všímá také H. Flídrová, S. Žaža v učebním textu *Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским* (2005), který nám posloužil jako další cenný zdroj informací pro analytickou část práce.

1.7.1. Souvětí souřadné (Сложносочинённое предложение)

Přehled základních typů souvětí souřadného v češtině a ruštině vychází z významových poměrů mezi obsahy spojených vět. Nejčastěji mezi nimi bývá vztah slučovací, odporovací nebo vylučovací. Jednotlivé části souvětí souřadného mohou být mezi sebou spojeny souřadicími spojkami.

Mezi jednotlivými částmi souvětí existují vztahy (poměry):

- Poměr slučovací (соединительное отношение)

Poměr slučovací je mezi výpověďmi, jejichž obsahy jsou spojeny jako sobě rovné. Souvětí ve slučovacím poměru se vždy skládají ze dvou a více predikativních částí. V češtině je nejčastější spojkou slučovacího poměru spojka ***a***, v ruštině ***u***.

Slučovací poměr lze v ruštině vyjádřit párovými souřadicími spojkami (*и, и..., ни..., ни, да, да и, да ещё, и также, и тоже*); v češtině spojkami (*a, ani, i, aniž, a přitom, přičemž, a tedy, hned-hned* atd.), ale i bezespoječným připojením, příslovci nebo zájmeny, vztažnými zájmeny nebo příslovci s funkcí připojovací.

Příklady *В доме всё утихло, и мы заснули. V domě všechno utichlo a všichni usnuli.* (ruská samostatná spojka **и** odpovídá české spojce **a**).

На улице темно: ***ни*** *луна не светит,* ***ни*** *звёзд не видно. Na ulici je tma: Měsíc nesvítí* ***a ani*** *hvězdy není vidět.* (v češtině párovou spojku překládáme spojkami **ani/a ani**).

- Poměr odporovací (противительное отношение)

Souvětí v odporovacím poměru se skládá ze dvou predikativních částí. Mohou být spojeny beze spojek, souřadicími nebo podřadicími spojkami. Nejčastější spojky v ruštině jsou: *а, же, но, однако, да, всё же, только, лишь, между тем как, тогда как, aj.* V češtině základními odporovacími spojkami jsou *ale, nýbrž, avšak, kdežto, aj.*

Příklad *Все пришли вовремя, он* ***же****, как и в прошлый раз, опоздал. Všichni přišli včas,* ***zatímco*** *on se jako minule opozdil.* (ruské postpozitivní spojce **же** odpovídají české spojky **a, ale, kdežto, zatímco**.)

- Poměr stupňovací (градационное отношение)

Souvětí v stupňovacím poměru se skládají pouze ze dvou predikativních částí, v nichž je stupňovací vztah vyjádřen nejvýrazněji párovou spojkou ***не только ..., но и*** zesílenou částicemi nebo příslovci ***и, даже, также (nejen-nýbrž, ale i, dokonce, také)***. Ojediněle se stupňovací poměr vyjadřuje nepárovými spojkami (***да и, даже, и даже – a ani, ba ani, a dokonce ani)*** či beze spojky.

Příklad *Он* ***не только*** *умён,* ***но и*** *сердце у него хорошее. Je* ***nejen*** *chytrý,* ***ale*** *má* ***i*** *dobré srdce.*

- Poměr vylučovací (разделительное отношение)

V některých českých gramatikách je často nazýván jako poměr alternativní (disjunktivní), který se nachází mezi výpověďmi, ze kterých může platit kterákoliv. „Základním výrazovým prostředkem alternativního poměru jsou spojky ***nebo*** a ***anebo***“ (M. Grepl, 1995, str.566), v ruštině „***или***“.

Příklad ***Или*** *ты ко мне придёшь,* ***или*** *я приду к тебе.* ***Buď*** *ty přijdeš ke mně,* ***nebo*** *já přijdu k tobě.*

- Poměr důsledkový (результативное отношение)

Souvětí s poměrem důsledkovým se skládají ze dvou predikativních částí. V první části je vyjádřena příčina a ve druhé důsledek. Sémanticky jsou blízké v ruštině i češtině podřadným souvětím důsledkovým. Důsledkový vztah je vyjádřen zájmennými příslovci: ***поэтому, потому, оттого (proto)***, vsuvkami ***следовательно (tudíž)***, ***значит (tedy)***, slučovacími spojkami ***и, а (a)***, které předcházejí výše uvedeným výrazům.

V publicistickém a odborném stylu se jako spojovací výrazy k vyjádření důsledku často využívají vztažná zájmenná slova jako ***почему, зачем, отчего, в результате чего, вследствие чего (pročež, proto, v důsledku čehož)***. Českými ekvivalenty jsou zde nepravé vedlejší věty vztažné s ***pročež, čímž***.

Příklad *Стояла плохая погода,* ***и поэтому*** *экскурсию пришлось отложить. Bylo špatné počasí,* ***proto*** *se musela exkurze odložit.*

- Poměr vysvětlovací (пояснительное отношение)

Příruční mluvnice češtiny definuje vysvětlovací poměr jako „poměr mezi výpověďmi, z nichž druhá svým obsahem přináší informaci nutnou nebo důležitou pro pochopení obsahu výpovědi první“ (M. Grepl, 1995, str. 567). Často jsou obě věty odděleny v češtině i ruštině pauzou, která je naznačena dvojtečkou nebo pomlčkou. Čeština místo dvojtečky používá větu s ***totiž***. Spojovacími prostředky v ruštině jsou: ***то есть, (а) именно (tj., a to, a sice), иными словами, иначе говоря, точнее (jinými slovy, jinak řečeno, přesněji)***.

Přiklad *Мы спали,* ***то есть*** *сестра спала, а я лежал с открытыми глазами и думал. Spali jsme,* ***to jest*** ***(přesněji řečeno)*** *spala sestra, zatímco já ležel s otevřenýma očima a přemýšlel.*

1.7.2. Souvětí podřadné (Сложноподчинённое предложение)

Souvětí podřadné se skládá ze dvou syntakticky nerovnoprávných predikativních částí, spojených mezi sebou podřadicími spojkami, vztažnými nebo tázacími zájmeny, dalšími spojovacími výrazy (tázací částicí), případně beze spojky. „V souvětí mluvnicky podřadném je jedna věta formálně závislá na druhé“ (J. Bauer, 1960, str. 338). Hlavní predikativní část má především gramatický význam, zatímco

informativní význam, tedy hlavní obsah souvětí podřadného, se často soustředí do vedlejší věty.

Klasifikace souvětí podřadných (Классификация сложноподчинённых предложений)

D. E. Rozental´ (2006) a H. Flídrová, S. Žaža (2005) klasifikují podřadná souvětí podle tři základních principů:

- podle formálních spojovacích prostředků připojené věty k hlavní větě (části)
- podle syntaktické pozice připojené věty v struktuře hlavní věty
- podle strukturně-sémantickému spojení predikativních částí

Podle toho, jakým způsobem je spojena vedlejší věta s predikátem nebo jinými komponenty hlavní věty, lze rozlišovat:

1) Spojkové vedlejší věty (союзные придаточные части) – přičleněné pomocí různých podřadicích spojek
2) Bezespoječné vedlejší věty (бессоюзные придаточные части) – typické pro běžně mluvený jazyk
3) Vztažné vedlejší věty (относительные придаточные части) – s vztažnými zájmeny nebo zájmennými příslovci; v hlavní části se mohou používat i souvztažná ukazovací zájmena nebo příslovce
4) Nepřímé tázací vedlejší věty – v češtině se v nepřímých tázacích otázkách používají tázací částice ***–li, jestli, zda***, jimž v ruštině odpovídá částice „***ли***“

Z pohledu syntaktické pozice vedlejší věty vzhledem ke struktuře hlavní věty se rozlišují vedlejší věty, které jsou analogické s větnými členy:

- vedlejší věty podmětové (подлежащные)
- vedlejší věty předmětové (дополнительные)
- vedlejší věty přívlastkové (определительные)
- vedlejší věty přísudkové (сказуемостные)
- vedlejší věty doplňkové (дуплексивные)
- vedlejší věty příslovečné (обстоятельственные)
  - místní (места)

- časové (времени)
- důvodové (причины)
- účelové (цели)
- účinkové (следствия)
- příčinné (причины)
- podmínkové (условия)
- přípustkové (уступки)
- srovnávací (сравнения)

1.7.3. Souvětí složité (Многочленное сложное предложение)

Velmi často se setkáme se souvětími, ve kterých je více hlavních a vedlejších vět. Takové souvětí se nazývá souvětí složité. Mezi větami složitých souvětí jsou stejné druhy syntaktických vztahů jako mezi větami dvojčlenných souvětí.

2. Praktická část

V této diplomové práci „Stavba vět v ruských a českých textech sportovních rubrik“ se snažíme ukázat, na základě analýzy ruských a českých článků se sportovní tematikou, frekvenci nejčastěji používaných vět z hlediska jejich modality a struktury. Tomuto praktickému úkolu bude věnována celá následující část naší diplomové práce. Je založena na více jak 500 příkladech vět (260 vět českých a 326 vět ruských, celkem 586), excerpovaných z 60 ruských a českých článků sportovních deníků. Aby náš výběr zahrnul maximální možné rozpětí studovaného jevu, excerpovali jsme nejen z odborných sportovních deníků, ale vybírali jsme články i z běžných novinových deníků, týdeníků, časopisů apod.

Samostatnou kapitolu bude tvořit podrobnější analýza novinových titulků, které jsou nedílnou součástí excerpovaného materiálu. V teoretické části jsme se problematice novinových titulků věnovali jen okrajově. Nyní se pokusíme zjistit nejčastější stavbu novinových titulků v textech sportovních rubrik. Vycházeli jsme přitom z článku L. Zimkové „K syntaktické charakteristice ruských a českých novinových titulků“ (1974).

Následující kapitola se skládá ze dvou hlavních částí. V první části se soustředíme na rozdělení více jak 500 vypsaných českých a ruských vět ze sportovních deníků podle modality a struktury. Na základě syntaktické analýzy se pokusíme vyvodit závěry, které budou zahrnovat frekvenci druhů vět v ruských a českých novinových článcích sportovních rubrik. Naše závěry budou v tomto směru natolik původní, že je bohužel nebudeme mít možnost srovnat s jinými než obecnými studiemi frekvence větných a modálních struktur vět v textech publicistického stylu. Cenným zdrojem pro nás byly odborné stati Г. А. Лесскис „О зависимости между размером предложения и его структурой в разных видах текста“ (1964) a „О зависимости между размером предложения и характером текста“ (1963), které spadají do kategorie aplikované matematické jazykovědy. Praktickou částí naší diplomové práce jsme se snažili této kategorii jazykovědy alespoň částečně přiblížit. Využili jsme přitom grafického zpracování nejen frekvence studovaných jevů, ale i délky věty v ruských a českých textech sportovních rubrik.

Ve druhé části následující kapitoly naší práce přejdeme ke konkrétnímu a zřetelnějšímu srovnání ruských a českých větných struktur v textech sportovních

rubrik. Uvedeme dva názorné a naprosto originální články, komentující stejnou sportovní událost v ruštině a češtině, na kterých budeme demonstrovat rozdílnosti nebo naopak shody v používaných větných strukturách a modalitě. Výsledkem bude grafické znázornění nejčastějších větných struktur v článcích sportovních rubrik s ohledem na jejich funkci v rámci publicistického stylu.

Nakonec se na základě získaných výsledků v další kapitole této diplomové práce pokusíme vyvodit závěry, které se budou týkat procentuální frekvence jednotlivých strukturních větných typů a použitých prostředků k vyjádření jejich modality v ruských a českých textech sportovních rubrik.

2.1. Analýza ruských a českých vět v textech sportovních rubrik podle modality a struktury

Jak vyplývá s názvu této kapitoly praktické části naší diplomové práce, v centru pozornosti bude analýza a srovnání frekvence výskytu vět podle modality a struktury v ruských a českých textech sportovních rubrik. Na základě více jak 500 vět, které jsme excerpovali z několika ruských a českých sportovních deníků a sportovních rubrik, uvedeme nejčastěji se vyskytující strukturní typy vět, které rozdělíme podle postoje mluvčího k sdělovanému obsahu, tj. podle modality, na dvě základní skupiny:

1) typy vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle modality
2) typy vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle struktury

K jednotlivým vypsaným druhům vždy uvedeme přibližnou procentuální frekvenci jednotlivých typů vět v ruských a českých analyzovaných textech sportovních rubrik spolu s ukázkou větných výpovědí, které budou názorným příkladem pro získání ucelené představy o zkoumaném jevu. Jak již bylo uvedeno v předešlé kapitole, nemáme bohužel možnost srovnání získaných výsledků s jinou teoretickou prací. Přesto se pokusíme vycházet z obecně platných pravidel, které se týkající frekvence výskytu používaných větných konstrukcí.

Samostatnou kapitolu bude představovat analýza novinových titulků, excerpovaných spolu s texty sportovních rubrik. Novinové titulky byly záměrně zařazeny do analytické části, neboť si, jako nedílná součást výpovědních konstrukcí, zaslouží podle našeho názoru podrobnější zpracování. V tomto případě budeme analyzovat 33 ruských a 27 českých novinových titulků z hlediska jejich větné konstrukce, opět podle postoje mluvčího a struktury. Krátkou kapitolou jsme věnovali také srovnání průměrné délky vět v ruských a českých textech našeho excerpčního materiálu.

Cíl první kapitoly praktické části spočívá v rozdělení a grafickém znázornění přibližného procentuálního vyjádření nejčastějších druhů větných konstrukcí podle postoje mluvčího ke sdělovanému obsahu (t.j. podle modality) a struktury vět v textech sportovních rubrik.

2.1.1. Analýza druhů vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle modality

Vzhledem k tomu, že zkoumáme stavbu vět v textech sportovních rubrik publicistického stylu, je nutné blíže charakterizovat všechny slohové útvary, které se v ruském a českém publicistickém stylu vyskytují. Sportovní deníky ruské i české obsahují mimo nejčastějších čistě vyprávěcích a popisných informačních tiskových zpráv i tzv. krátké informační útvary, jež jsou stručné, hutné a úsporné. Aby plnily úkol informační, musí být i přesné a úplné. Z tohoto důvodu očekáváme jiné složení větných konstrukcí podle modality a struktury v čistě vyprávěcích, informačních článcích a jiné složení vět v krátkých informačních útvarech s již ustálenými obraty a formami. Abychom postihli všechny tyto slohové útvary, snažili jsme se excerpovaný materiál záměrně vybírat tak, aby bylo dosaženo co nejširšího spektra sledovaného materiálu.

Podle našeho výzkumu jsme zjistili, že nejčastějšími druhy vět první skupiny jsou věty oznamovací, jež představují nejpoužívanější prostředky vyjádření postoje mluvčího ke sdělovanému obsahu v ruských i českých textech publicistického stylu všech typů slohových útvarů. Oznamovací věty se v analyzovaných ruských i českých textech sportovních rubrik vyskytují téměř v 95%.

Shodné procentní zastoupení vět oznamovacích nalezneme v ruských i českých textech sportovních rubrik. Můžeme říct, že právě věty oznamovací dokáží předat maximální informaci, a z tohoto důvodů převládá jejich zastoupení. Ostatní věty spíše dotváří celkový obraz a jsou závislé na kreativitě, individuálním přístupu novinářů a celkovém charakteru jednotlivých deníků.

Oznamovací věty

Oznamovací věty se vyskytovaly v našem ruském a českém analyzovaném materiálu v 558 případech z celkových 586 vět, a tímto jasně přesáhly počet všech ostatních druhů vět podle postoje mluvčího k sdělovanému obsahu. Ve většině případů se věty oznamovací vyskytovaly v článcích komentujících určitou sportovní událost. Shodné zastoupení měly věty oznamovací v ruských i českých textech sportovních rubrik, tedy 95% zastoupení. Při analýze excerpovaného materiálu jsme se v menší míře setkali s oznamovacími větami, které vyjadřovaly

dotaz nepřímo. Hojně a často používané v ruských a českých článcích sportovních rubrik byly také věty (výpovědi) nedokončené, jejichž přesné zařazení k určitému druhu vět nebylo vždy snadné. Jako příklad uvádíme nejzajímavější ruské a české oznamovací věty, které reprezentují výše zmíněné typy.

Příklady:

Но фокус не удался... (СС, 2008, стр. 3)

Чего Ferrari пыталась добиться этим, сказать трудно. (Коммерсант, 2008, стр. 15)

Ale jen o dva body, že… (MFD, 2008, str. C2)

Jedno z nejkrásnějších míst světa a v něm pekelně těžký závod, kombinující v extrémních klimatických podmínkách čtyři náročné disciplíny: plavání, horská kola, rogala a běh… (Sport, 2004, str. 22)

Tázací věty

Počet tázacích vět v ruský a českých textech sportovních rubrik v analyzovaném materiálu byl téměř shodný. Po větách oznamovacích a oznamovacích větách zvolacích (str. 29) jsou tyto věty třetím nejčastějším prostředkem vyjádření postoje mluvčího k sdělovanému obsahu. Celkem jsme evidovali 13 příkladů tázacích vět (6 ruských a 7 českých) z celkového počtu 586 excerpovaných vět. Do tohoto čísla nebyly započítány tázací věty v titulcích, kterým se věnujeme na jiném místě naší diplomové práce. V ruských a českých článcích sportovních rubrik převažovaly otázky doplňovací spolu s řečnickými, na které autor nečeká odpověď. Při uvádění příkladů není možné zachytit celý kontext, ve kterém otázka vystupuje. Je tudíž obtížné dokázat exaktnost našich závěrů. O to se pokusíme ve druhé kapitole praktické části, kde budeme analyzovat dva celé články a budeme mít tedy možnost vycházet z celého makrokontextu.

Příklady ruských a českých doplňovacích otázek:

Кто ещё просветит насчет футбола Земли обетованной?(МК, 2006, стр. 11)

В чем причина? (ВН, 2006, стр. 11)

Co konkrétně dělá? (Kroměřížský deník, 2008, str. 30)

Co dělá v těchto dnech David Beckham? (Sport, 2008, str. 06)

Příklady ruských a českých zjišťovacích otázek:

Программный сбой? (АФ, 2006, стр. 20)

Spousta času řeknete? (MFD, 2009, str. C7)

Půjde o improvizaci s medailovým koncem? (MFD, 2009, str. C7)

Rozhodnou metry, nebo subjektivní oko sudích? (Sport, 2006, str. 14)

Rozkazovací a přací věty

Analýza článků sportovních rubrik ukázala, že věty rozkazovací a přací se v textech tohoto typu téměř nevyskytují, nicméně se nevylučují. V našem materiálu jsme však nenarazili ani na jeden příklad.

Zvolací věty

Hojně zastoupený v našem excerpovaném materiálu byl mimo vět oznamovacích i tento druh vět. Podle našeho výzkumu frekvence vět zvolacích, tedy citových variant 4 modálních větných typů (oznamovacích, tázacích, rozkazovacích a přacích), byla druhá nejvyšší hned po větách oznamovacích. Celkem jsme zaznamenali 15 případů použití zvolacích vět, vždy se jednalo o oznamovací věty zvolací, v ruských a českých textech (9 ruských a 6 českých). Evidovali jsme nejen dvojčlenné rozvité a nerozvité oznamovací věty zvolací, ale také jednočlenné oznamovací věty zvolací. Emocionální odstín a měnící se forma zvolacích vět dokazuje expresivní funkci publicistického stylu, která má čtenáře zaujmout a vyvolat v něm emoce. Toto tvrzení dokládá i to, že zvolací věty se ve větší míře vyskytovaly v ruských, expresivnějších článcích sportovních rubrik, než v českých. Do analýzy jsme opět nezařadili titulky všech našich článků, které rozebereme v další kapitole praktické části.

Příklady ruských a českých oznamovacích vět zvolacích:

Бразильца разворачивало пять раз! (Коммерсант, 2008, стр. 15)

Арена ходит ходуном, а рев такой, словно в Хабаровске проходит решающий матч за Кубок Гагарина! (СС, 2008, стр. 3)

Буллит! Зал стоит на ушах! (СС, 2008, стр. 3)

Еще бы! (ХплюсФ, 2008, стр. 23)

Titul bude zase Sparty! (MFD, 2008, str. C2)

Kuriózně ale skončili bodově na nule i všichni další náhradníci Bucks včetně slavného Toniho Kukoče! (Sport, 2006, str. 15)

To je bitva! (Sport, 2009, str. 1)

Nakonec jel a dojel pátý! (Sport, 2009, str. C7)

Výše uvedenou analýzou excerpovaného materiálu ruských a českých textů sportovních rubrik můžeme dojít k závěru, že nejrozšířenějším druhem vět vyskytujících se v našem materiálu podle modality jsou věty oznamovací. Počet těchto vět jasně převažuje nad všemi ostatními druhy, což dokazuje teorii, že publicistický styl se snaží o maximální sdělnost, předání informací čtenáři.

Další nejčastějším větným typem byly opět oznamovací věty, tentokrát použité ve větách zvolacích, což dokládá fakt, že publicistický styl se snaží působit na čtenáře a vyvolat v něm emoce (persuasivní funkce). Z uvedené analýzy navíc vyplývá, že ruština je v tomto ohledu expresivnější a používá emocionálně zabarvené (zvolací) věty mnohem častěji než konzervativnější čeština. Samozřejmě výsledky jsou podloženy pouze naší studií a jsou zcela originální. Pro přesvědčivější závěry by bylo zapotřebí větší množství studovaného materiál.

Třetím nejčastěji se vyskytujícím druhem vět podle postoje mluvčího k sdělovanému obsahu jsou věty tázací, které se vyskytovaly jak v českých, tak i ruských analyzovaných článcích sportovních rubrik. Věty tázací plní v ruském i českém publicistickém stylu expresivní funkci. Zejména pak doplňovací a zjišťovací otázky, z nichž mnohé mají charakter otázek řečnických, neboť na ně autor nečeká odpověď.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že použití rozkazovacích a přacích vět může představovat jeden z možných expresivních prostředků publicistického stylu, naše analýza to nepotvrdila. Věty přací a rozkazovací se v našich příkladech neobjevily.

Zajímavé je srovnání výsledků, které jsme zjistili o frekvenci výskytu druhů vět podle postoje mluvčího k sdělovaného obsahu v textech sportovních rubrik, s všeobecnými závěry a teoretickými znalostmi o publicistickém stylu. I když většina teoretiků sleduje spíše používání gramatických prostředků typických pro publicistický styl (srov. D. Žváček, 1998), může být naše zjištění zajímavým doplněním a námětem, jak by se dala v budoucnu tato tematika rozšířit o další oblasti zkoumání.

Následující tabulka graficky dokládá procentuální zastoupení jednotlivých druhů vět podle modality v českých a ruských excerpovaných textech sportovních rubrik tak, jak jsme je zaznamenali.

Tabulka 1

	Ruské texty sportovních rubrik	**České texty sportovních rubrik**
1. Věty oznamovací	95,4%	95%
2. Věty tázací	1,8%	2,7%
3. Věty rozkazovací	0%	0%
4. Věty přací	0%	0%

Do tabulky nebyly zařazeny zvolací věty, které nepatří ke 4 základním větným typům, ale jsou pouze jejich citovou variantou. Přesto byly použity v ruských a českých textech sportovních rubrik dosti často. Procentuální zastoupení oznamovacích vět zvolacích v českých textech sportovních rubrik bylo 2,3%, v ruských textech 2,8%.

V češtině převažujícím druhem vět podle modality v našem excerpčním materiálu byly výlučně věty oznamovací. Tuto převahu také dokazuje časté použití oznamovacích vět zvolacích. Druhým nejfrekventovanějším druhem vět podle modality byly věty tázací. Ostatní druh vět podle modality se v analyzovaných textech sportovních rubrik neobjevily, nicméně je nemůžeme jednoznačně vyloučit.

V ruských textech sportovních rubrik jsme stejně jako v češtině nejčastěji evidovali oznamovací věty, následované oznamovacími větami zvolacími a větami tázacími.

2.1.2. Analýza druhů vět v ruských a českých textech sportovních rubrik podle struktury

V této kapitole se zaměříme na podrobnější rozbor a rozdělení vět v českých a ruských textech sportovních rubrik podle struktury. Budeme analyzovat excerpovaný materiál na základě námi zpracované teoretické části dělení vět podle struktury. Rozdělíme věty na tři hlavní skupiny:

- Věty jednoduché - dvojčlenné a jednočlenné
- Věty s polopredikativními konstrukcemi
- Souvětí souřadná a podřadná

Samozřejmě budeme rozlišovat ruské a české příklady stavby vět podle struktury, čímž v závěru dojdeme ke konečnému srovnání stavby vět v ruských a českých textech sportovních rubrik. Všech 586 příkladů vět (326 ruských a 260 českých) podrobíme analýze a zařadíme je do příslušné, výše uvedené skupiny. Příklady jednotlivých druhů vět budeme vždy uvádět u každé ze tří hlavních skupin. Vzhledem k náročnosti a množství zkoumaného materiálu se pokusíme na závěr přehledně demonstrovat získané údaje v jednoduché tabulce procentuálního zastoupení jednotlivých druhů vět podle struktury v ruských a českých textech sportovních rubrik.

Z teoretického hlediska lze předpokládat, že pro publicistický styl bude charakteristická převaha užití vět jednoduchých (emocionálních) nad souvětími (D. Žváček, 1998). Zda se toto tvrzení potvrdí, či ne, ukáží výsledky druhé kapitoly analytické části naší diplomové práce.

1. Věty jednoduché – dvojčlenné

Dvojčlenné věty, tedy věty, ve kterých lze nalézt podmět i přísudek, se v našem českém analyzovaném materiále objevily 130krát. Z celkového počtu 260 českých vět je to převážná část, asi 50%. V ruském textu byl tento druh vět méně častý, evidovali jsme 46% vět dvojčlenných. I tak lze z tohoto počtu vyvodit a potvrdit teorii, že publicistický styl se v převážné míře skutečně přiklání k používání vět jednoduchých, v našem případě dvojčlenných.

Kromě frekvence výskytu vět dvojčlenných v analyzovaných článcích sportovních rubrik jsme tento druh vět analyzovali i z jiných hledisek. Zkoumali jsme, zda převládají věty rozvité či nerozvité, jakým slovním druhem je nejčastěji

vyjádřen podmět, zda se v těchto větách vyskytuje přísudek slovesný, jmenný či kombinovaný.

Ze syntaktického hlediska převažovaly v ruském i českém materiálu věty dvojčlenné rozvité. Nicméně se vyskytly i výjimky vět nerozvitých. Následující příklady dokumentují ukázky ruských a českých dvojčlenných vět rozvitých i nerozvitých tak, jak jsme je převzali z makrokontextuálního rámce celého článku.

Příklady ruských a českých vět dvojčlenných rozvitých:

Завтра россиянка Елена Дементьева начнет свои выступления на Кубке Кремля. (ВН, 2006, стр. 11)

Второй этап велотура прошел по маршруту Краснодар-Небуг. (ХплюсФ, 2008, стр. 23)

Výběr trenéra Krejčíře se dostal do supertěžké skupiny. (Sport, 2004, str. 19)

Fotbalová reprezentace do 21 let se vrátila z vítězné ukrajinské mise. (Kroměřížský deník, 2007, str. 30)

Příklady ruských a českých vět dvojčlenných nerozvitých:

Выручил Ли Хо. (Metro, 2006, стр. 24)

Зинедин Зидан ушёл. (АФ, 2006. стр. 20)

Bude to stačit? (MFD, 2009, str. C7)

Kanonýr Toleski se rozstřílí. (MFD, 2008, str. C2)

- **Podmět**

Při zkoumání excerpovaného materiálu vycházíme z teoretické části, a proto jsme mimo jiné také sledovali, jakým slovním druhem je nejčastěji vyjadřován podmět v ruských a českých textech sportovních rubrik. Naší analýzou jsme zjistili, že v excerpovaných ruských textech převažoval podmět vyjádřený substantivem v nominativu, ojediněle se vyskytoval podmět dvojnásobný, tedy souřadně vyjádřený, který naznačoval souběžnou účast dvou činitelů (nositelů). Druhým nejčastějším slovním druhem, který v ruském excerpovaném materiálu vyjadřoval subjekt, byla zájmena osobní, v menší míře zájmena ukazovací a nevyjádřená. Slovním spojením substantiva s číslovkou byl subjekt vyjádřen pouze v jednom případě.

Příklady:

Регулярный чемпионат стартует 31 октября. (ВН, 10.10. 2006, стр. 11)

Он похоронил в Германии амбиции Бразилии. (АиФ, 19.-25. 2006, стр. 20)

Это шокировало большинство игроков команды. (Metro, 22.4. 2006, стр. 24)

Два лучших результата сезона в мире – в беге на 800 м Елены Соболевой (1 мин.54,85 сек.) и на 3000 м с препятствиями Гульнары Самитовой-Галкиной (9.08,22) и рекорд Европы в беге на 5000 м Лилии Шобуховой (14.23,75) стали украшением прошедших соревнований. (Коммерсант СПОРТ, 21.7. 2008, стр. 15)

В прошедший уик-энд Гус Хидинк и его помощники в сборной Игорь Корнеев и Александр Бородюк решили серьезно потрудиться – «одолеть» сразу четыре матча 24-го тура чемпионата России. (СС, 6.10. 2008, стр. 16)

V českých textech byl poměr slovních druhů vyjadřujících podmět téměř shodný s ruštinou. V českých dvojčlenných větách byl nejčastěji vyjádřen substantivem v nominativu a osobním zájmenem (vyjádřeným i nevyjádřeným), méně často ukazovacími zájmeny a slovními spojeními. Objevily se i příklady podmětu několikanásobného.

Příklady:

Utkání rozhodl deset minut před koncem po samostatném úniku Salpigidis. (KD. 6.2. 2008, str. 31)

Je na Havaji. (Sport, 20.2.2008, str. 06)

Znamená to porážku favorita a rozladěnost v kabině. (MFD, 12.5.2008, str. C2)

Osmnáct mistrů světa z Helsinek a třináct olympijských vítězů z Atén ozdobí dnešní atletický svátek v Curychu. (Sport, 19. 8. 2005, str. 5)

V jednom případě byl v rámci hlavního titulku užit podmět neurčitý.

Př.:

Armstronga možná nepustí na start (LN, 29.9. 2008, str. 22)

- **Přísudek/Predikát**

Naše analýza prokázala, že jsou v ruských i českých textech sportovních rubrik nejčastěji používány věty jednoduché - dvojčlenné s přísudkem slovesným. V českém materiálu jsme zaznamenali 124 případů vět dvojčlenných se slovesným přísudkem z celkového počtu 130 českých dvojčlenných vět. Slovesný přísudek s 95% zastoupením jasně převládal. Pouze v 6 případech byl užit přísudek jmenný. Toto zjištění opět dokazuje maximální uplatnění informační funkce v publicistickém stylu, kterou je dotvářen nejen charakteristický výběr lexikálních a stylistických prostředků, ale i syntaktická organizace jazykového materiálu v jakémkoliv žánru publicistického stylu.

V následující ukázce příkladů uvedeme české dvojčlenné věty s přísudky slovesnými i jmennými.

Příklady přísudků slovesných:

> *České tenistky se do třetice pokusí postoupit mezi fedcupovou elitu.* (KD, 6.2. 2008, str. 30)
>
> *Bratrské zastoupení jsme měli ve výškařském sektoru.* (Sport, 2.3.1998, str. 3)

Příklady dvojčlenných vět s přísudky jmennými:

> *Je to detektivkový nervák.* (MFD, 12.5.2008, str. C2)
>
> *Ale na známky je na tom jasně lépe Janda.* (Sport, 6.1.2006, str. 14)

V ruském textu sportovních rubrik se slovesný přísudek vyskytoval z celkových 150 dvojčlenných vět ve 130 případech (86%). Menší procentuální zastoupení má v ruštině své odůvodnění. Ruský jazyk mnohem častěji než čeština užívá přísudků jmenných často s nevyjádřenou sponou. To byl také častý jev, se kterým jsme se mohli setkat v našem materiále. Jmenné přísudky byly zastoupeny v ruských textech sportovních rubrik 12,7% (celkem 19 dvojčlenných vět s jmenným přísudkem).

Uvedeme nejnázornější příklady ruských dvojčlenných vět se slovesným i jmenným přísudkem.

Příklady slovesného přísudku:

> *Питерский «Зенит» не собирается терять чемпионский титул.* (РГ, 4. 4. 2008, стр. 20)

После Гран-при Великобритании в чемпионате мира установилось троевластие. (Коммерсант, 7.7. 2008, стр. 15)

Příklad jmenného přísudku se sponovým slovesem:

Господин Тильке является автором самых известных объектов в мире автоспорта. (СС, 2.10. 2008, стр. 15)

Příklady jmenného přísudku s polosponovým slovesem:

На женском турнире в Ташкенте с призовым фондом 145 тыс. долл. в первом круге Ольга Пучкова оказалась сильнее соотечественницы Людмилы Скавронской – 6:7 (4), 6:2, 7:5. (ВН, 6.10. 2006, стр. 11)

Příklady jmenného přísudku s nevyjádřenou sponou:

Тур Сочи – первый шаг в этом направлении. (ХплюсФ, сентябрь 2008, стр. 23)

Жилберту Силва – чемпион мира 2002 года и победитель Кубка Америки 2007 в составе сборной Бразилии. (Коммерсант – СПОРТ, 18.7. 2008, стр. 16)

- **Přechodný druh vět**

Přechodný druh vět, které nemůžeme jasně zařadit k větám jednočlenným ani dvojčlenným, tedy věty s neurčitým a všeobecným podmětem, jsme v našem materiále téměř nezaznamenali. Všeobecný podmět se nevyskytoval ani v jednom ze všech 586 příkladů. Jeden příklad podmětu neurčité byl evidován v českém hlavním titulku.

Př.: *Armstronga možná nepustí na start* (LN, 29.9. 2008, str. 22)

Můžeme z toho vyvodit závěr, že ruská i česká publicistika dává v rubrikách přednost čistě informačnímu charakteru, s maximální přesností ve vyjadřování původce děje. Věty v textech sportovních rubrik téměř vždy obsahují svého činitele, a to přímo vyjádřeného podstatným jménem v nominativu (nejčastěji vlastními jmény) nebo osobním zájmenem, nebo nevyjádřeného.

- **Věty jednoduché – jednočlenné**

Studovali jsme také závislost užití jednočlenných vět na celkově vyznívajícím charakteru textů sportovních rubrik. Podle našich předpokladů měly

dodávat jednočlenné věty článkům jistou míru expresivity a nápaditosti. Ruština je v tomto směru více dynamičtější než čeština, což potvrzují i zjištěné výsledky. Ačkoliv v textech sportovních rubrik jednočlenné věty nepřevládaly, přesto se objevily příklady, které svou strukturou dodávaly článkům rytmičnost. Navíc bylo velmi obtížné zejména v ruském textu rozlišit jednočlenné věty a věty dvojčlenné s nevyjádřenou sponou, příp. eliptické věty, které se objevovaly velmi často.

V ruských článcích jsme zaznamenali nejvíce případů jednočlenných vět nominativních, kterých bylo celkem 9. České články se díky progresivnímu užívání jednočlenných vět v textech ze současnějších, ale i starších vydání sportovních deníků se 7 příklady nominativních jednočlenných vět přibližují ruským textům. V ruském analyzovaném materiále se objevily také ojedinělé příklady jednočlenných vět s citoslovcem. Pro ukázku uvedeme ruské i české příklady jednočlenných vět nezávisle na celkovém kontextu.

Příklady:

> *108-я минута матча Франция – Италия.* (АиФ, 19.-25.6.2006, стр. 20)
>
> *Суботта. «Динамо». Без пяти минут четыре.* (СС, 6.10. 2008, стр. 16)
>
> *Ещё бы!* (ХплюсФ, сентябрь 2008, стр. 23)
>
> *Soupeř? Japonská Gamba Saka, třetí celek tamní ligy.* (Sport, 20.2. 2008, str. 06)
>
> *Bláznivá italská komedie. Gangsterka. Americký thriller. Venezuelská telenovela.* (MFD, 12.5. 2008, str. C2)

2. Věty s polovětnými vazbami

Obraty s přídavnými jmény slovesnými a přechodníky se nejvíce vyskytovaly v souvětích podřadných a souřadných, které budeme analyzovat v další části diplomové práce. Rozbor prokázal převahu ruských přechodníkových tvarů nad přídavnými jmény slovesnými. Celkem jsme v ruských textech sportovních rubrik evidovali 18 případů přechodníkových obratů a 10 obratů s přídavným jménem slovesným. To dokládá snahu o jazykovou ekonomii, typickou v ruštině nejen pro publicistický styl. Ačkoliv se s přechodníky a přídavnými jmény slovesnými setkáme hlavně v ruštině, objevili jsme také jeden

příklad české dvojčlenné věty s přídavným jménem slovesným a dva další příklady užití přídavného jména slovesného v souvětích složitých.

Příklady:

После завершения регаты-2007 Неугодников позволил себе весьма нелицеприятные высказывания в адрес Арбузова, обвинив его в нечестной борьбе. (СПОРТ, 27.4. 2008, стр. 15)

Чемпионка Европы на этой дистанции Ольга Котлярова, замкнув список финишировавших финалисток, вздохнула с облегчением. (Коммерсант, 21.7. 2008, стр. 16)

Первая международная гонка «Тур Сочи» собрала без малого 100 спортсменов из 16 команд, представляющих Россию, Белоруссию, Украину и Казахстан. (ХплюсФ, сентябрь 2008, стр. 23)

Сам же Зидан, припёртый к стенке ФИФА, ограничился политкорректным "он нелестно отозвался о моей матери и сестре". (Аргументы и Факты, 19.-25.7. 2006, стр 20)

Nyní je v tropickém ráji ve středu pozornosti anglický fotbalista, chystající se na svou druhou sezonu v americkém klubu. (Sport, 20.2. 2008, str. 06)

Jedno z nejkrásnějších míst světa a v něm pekelně těžký závod, kombinující v extrémních klimatických podmínkách čtyři disciplíny: …. (Sport, 7.12. 2004, str. 22)

Hostující Vítkovice, disponující robustními vysokými hráči, dominovaly v úvodní dvacetiminutovce … (Sport, 6.9. 1997, str. 15)

3. Souvětí

Souvětí, tedy syntaktické jednotky skládající se ze dvou (nebo více) vět spojených ve vyšší mluvnický i obsahový celek, v němž věty ztrácejí svou intonační samostatnost, bylo druhou nejčastější větnou strukturou v excerpovaných textech sportovních rubrik. Počet souvětí se v našem ruském i českém analyzovaném materiálu pohyboval na stejné úrovni jako počet vět dvojčlenných. Souvětí činila téměř 49% z celkového počtu 586 ruských i českých analyzovaných vět. Souvětí – souřadná, podřadná i složitá v ruských textech sportovních rubrik, tvořila přibližně 46% z celkového počtu ruských vět. V českých textech

sportovních rubrik bylo souvětí užito ve 120 případech, procentuálně představovala souvětí téměř 47% z celkového počtu 260 vět. Nicméně oproti větám dvojčlenným, které se v českých textech sportovních rubrik vyskytovaly v 49%, představovala česká souvětí až druhou nejčastější větnou strukturu.

Podrobněji rozebereme jednotlivé typy souvětí v následujících kapitolách.

- **Souvětí souřadné**

Jednotlivé druhy souvětí jsme se snažili nejprve rozčlenit podle mluvnické souřadnosti a podřadnosti. Souvětí souřadná byla v našich ruských i českých článcích méně častá než souvětí podřadná. Celkem jsme evidovali 50 ruských (14%) a 46 českých (18%) souvětí souřadných. Překvapivé bylo poměrně frekventované užití souvětí složitého v českých textech sportovních rubrik. Celkem jsme zaznamenali 13 větných struktur.

Dále jsme se snažili dokázat tvrzení, že z významových poměrů mezi obsahy spojených vět jsou vždy nejčastější vztahy slučovací, odporovací a vylučovací, jak bylo uvedeno v teoretické části naší diplomové práce. Analýzou jsme dospěli k závěru, že skutečně nejčastěji se vyskytující vztah mezi obsahy spojených vět je poměr slučovací, a to jak v ruských, tak i českých textech excerpovaných ze sportovních rubrik. V českém materiálu se poměr slučovací vyskytoval častěji, v 41 příkladech. Navíc se v češtině často vyskytovaly formy slučovacího vztahu vyjádřeného bezespoječným připojením. Dále následovaly vztahy odporovací, stupňovací a vysvětlovací. Ostatní druhy vztahů (vylučovací, důsledkový) jsme v excerpovaných českých textech sportovních rubrik nezaznamenali.

Příklady:

> *Kariéru začal ve Slušovicích v roce 1997 a hned v prvním startu dokázal vyhrát.* (Kroměřížský deník, 23.11. 2007, str. 29)
>
> *Britskou čest zachránil bronzem Condon, Golding skončil bez medaile.* (Sport, 2.3. 1998, str. 3)
>
> *Brazilci nejsou v tuzemském fotbale ničím novým, ale tihle dva vletěli do Gambrinus ligy zhurta.* (Sport, 19.8. 2005, str. 5)
>
> *Loňskému dvojnásobnému medailistovi z mistrovství světa se letos nedaří a k tomu mu údajně nejedou lyže.* (Kroměřížský deník, 6.2. 2008, str. 30)

Příklad vztahu vysvětlovacího, graficky připojeného pomlčkou, v rámci souvětí složitého:

> *Jágrův nynější úvazek končí až napřesrok a nová smlouva je retroaktivní – za její počátek obě strany považují zahájení nynější sezony.* (Sport, 19.1. 1998, str. 13)

V ruštině byla souvětí souřadná méně frekventovaná než v češtině, ale opět se potvrdilo, že nejčastějším vztahem mezi obsahy spojených vět je vztah slučovací, který tvořil 50%. Celkem 16 příklady byl zastoupen poměr odporovací. Třetím nejčastějším vztahem mezi obsahy spojených vět byl oproti češtině vztah vysvětlovací často uvozovaný dvojtečkou. V jednom případě jsme evidovali vztah důsledkový. Stejně jako v češtině, i v ruském textu sportovních rubrik se v několika případech u slučovacího poměru vyskytlo bezespoječné připojení hlavních vět. Velmi časté bylo v ruském textu sportovních rubrik používání vsuvek, které dotvářely strukturu věty, popř. souvětí. Zajímavé vztahy se objevovaly také u souvětích složitých, kterými se budeme zabývat v další části naší diplomové práce.

Příklady:

> *В Англии сейчас дождливо, и Сильверстоун во время вчерашней гонки для стихии исключением не стал.* (Коммерсант, 7.7. 2008. стр. 15)
>
> *С “Сатурном” же, на мой взгляд, мы показали хорошую игру, но не добились желаемого результата.* (Metro, 22.4. 2008, стр. 24)
>
> *На 25-й минуте Белов убегает на рандеву с Формичевым, но его сбивают с ног.* (СС, 27.9. 2008, стр. 3)

Příklady ruského bezespoječného vztahu vysvětlovacího graficky vyjádřeného pomlčkou nebo dvojtečkou:

> *Особенно сильно кадровые проблемы коснулись женской команды – в прежнем виде ее уже не существует.* (Время новостей, 10.10. 2006, стр. 11)
>
> *Историческое для российского футбола решение было принято в среду вечером в Лондоне: Исполком УЕФА доверил Олимпийскому стадиону “Лужники” право проведения финала Лиги чемпионов-2007/08.* (МК, 6.10. 2006, стр. 11)

Кстати, телевизионщики велегонку стороной не обошли: и местные каналы, и федеральные освещали ее довольно плотно. (ХплюсФ, сентябрь 2008, стр.23)

- **Souvětí podřadné**

V analyzovaném excerpovaném materiálu jsme se snažili nalézt z pohledu syntaktické pozice vedlejší věty a věty hlavní nejčastější druh vedlejších vět v ruském a českém textu sportovních rubrik. Srovnávali jsme celkový počet podřadných souvětí v ruštině a češtině. Ukázalo se, že zastoupení jednotlivých druhů vět vedlejších je v ruštině a češtině až na výjimky téměř analogické. Celkový počet souvětí podřadných byl v ruských článcích sportovních rubrik častější než v češtině, zaznamenali jsme celkem 82 podřadných souvětí (54%) z celkových 150. Souvětí podřadná v českých textech měla téměř poloviční zastoupení (49%) ze všech zaznamenaných souvětí.

Druhově byly nejčastější, a to jak v ruštině tak i češtině, souvětí podřadná s vedlejšími větami přívlastkovými. V ruštině spolu s přívlastkovými vedlejšími větami byly nejfrekventovanější také vedlejší věty předmětné. V obou jazycích se potom střídaly nejčastěji tyto druhy vedlejších vět: vedlejší věty příslovečné příčinné, účelové, časové, způsobové, místní, podmínkové, přípustkové a vedlejší věty podmětné.

Př. vedlejší věty přívlastkové:

Накануне стартовного матча, <u>который</u> Елена проведет с представительницей Израиля Шахар Пир, Дементьева пообщалась с журналистами. (ВН, 11.10. 2006, стр. 11)

Как приняли и тот факт, <u>что</u> вместе с Зиданом надо похоронить эпоху футбола от гения и отныне наслаждаться скупыми оборонительными действиями греческого образца. (АФ, 19.-25.7.2006, стр. 20)

Форвард «Барселоны» выразил удивление, <u>почему</u> на пресс-конференции его спросили о возможности заключения контракта с одним из узбекских клубов. (Коммерсант – СПОРТ, 18.7. 2008, стр. 16)

Př. vedlejší věty předmětné:

В поединке с «Лучом-Энергией» «Рубин» был близок к тому, чтобы эту серию прервать. (РГ, 4.8. 2008, стр. 20)

Př. vedlejší věty příslovečné - časové:

После того как пара распалась, фигуристка продолжала тренировки в России под руководством питерского тренера Игоря Москвина. (ВН, 6.10.06, стр. 11)

Př. vedlejší věty příslovečné – účelové:

Фигурист специально прилетел из Америки, чтобы 11 июля пообщаться со школьниками из стран "Большой восьмёрки". (Metro, 14.7. 2006, стр. C/8)

Česká vedlejší věta přívlastková:

Tým, který vyřadil českou reprezentaci v semifinále posledního mistrovství Evropy, nepříjemně kousal do červených dresů i včera. (Kroměřížský deník, 6.2.08, str. 31)

Český hokejista tak prosadil svůj návrh, aby jeho nový smluvní úvazek nepřesahoval čtyři roky. (Sport, 19.1. 1998, str. 13)

Welsh minul všechny tři střely, z nichž dvě vyslal zpoza tříbodové čáry. (Sport, 6.1. 2006, str. 15)

Vedlejší věta předmětná:

Bártová před třetím pokusem věděla, že má jisté stříbro. (Sport, 2.3.08, str. 3)

Vedlejší věta příslovečná účelová:

Podle nich musí jezdec ohlásit návrat šest měsíců před prvním startem, aby mohl být k dispozici pro mimosoutěžní dopingové testy. (LN, 29.9.08, str. 22)

Vedlejší věta příslovečná přípustková:

I kdyby to byla pravda, nestranné diváky musí takový průběh strhnout. (MFD, 12.5.08, str. C2)

- **Souvětí složité**

Souvětí složité představovalo zvláštní druh souvětí, v němž se spojovaly charakteristické vlastnosti souvětí souřadného i podřadného. V teoretické části jsme mu nevěnovali přílišnou pozornost. Nehledě na to, naše analýza ukázala, že i tento

druh souvětí se hlavně v ruských textech vyskytoval poměrně často. Celkově jsme evidovali 20 ruských složitých souvětí z celkových 150 a 13 českých.

Příklady souvětí složitých se vyskytovaly hlavně v delších informačních komentářích a zprávách, výjimkou však nebyly ani krátké informační zprávy. Součástí ruských souvětí složitých byly často přechodníkové obraty.

Příklady:

> *Полузащитник Василий Иванов играл с Игорем Корневым и прочими звездами "золотого" состава в ЦСКА конца 80-х и начала 90-х, а потом перебрался в Израиль, где и сам стал настоящей звездой, выступая за «Маккаби» из Хайфы и Герцлии.* (МК, 6.10. 2006, стр. 11)
>
> *Сама спортсменка долго путалась в «показаниях», но так и не сумела сформировать ответ на вопрос, намерена ли она стартовать в Пекинге на обеих дистанциях или все-таки ограничиться одной*. (Коммерсант СПОРТ, 21.7. 2008. стр. 16)
>
> *Половина тренировочного сезона, который начался ещё в июне, уже позади, а значит, предполагается, что основной фундамент подготовки национальной дружины уже заложен, должен быть сформирован костяк сборной и видны некоторые перспективы ее выступлений на предстоящих этапах Кубка мира и чемпионате планеты*. (ВН, 10.10. 2006, стр. 11)
>
> *Přestože domácí nastoupili se čtyřmi řadami, začali dost vlažně a čilejší hosté měli navrch a svůj tlak také zužitkovali v úvodní branku utkání*. (Sport, 6.9. 1997, str. 15)
>
> *Na ulicích Lausanne včera Řekové vidět nebyli, v tichosti pracovali a vhodně připomínali křivdu, které se jim stala při určování dějiště jubilejních stoletých her*. (Sport, 6.9. 1997, str. 1)

V rámci jednoho ruského souvětí složitého jsme zaznamenali také příklad nepravé vedlejší věty vztažné uvozené vztažným zájmenem *причем.*

Př.

> *Биатлон – самый терейтинговый вид спорта в России после футбола, причем бывает так, что некоторые соревнования*

стреляющих лыжников по охвату аудитории даже опережают матчи премьер-лиги. (ВН, 10.10. 2006, стр. 11)

Výše uvedenou souhrnnou analýzou jsme se v této části práce snažili aplikovat poznatky z teoretického výkladu na náš excerpční materiál. Vycházeli jsme z předpokladů, které se týkaly nejčastěji používaných větných struktur v publicistickém stylu. Pro přehlednost uvádíme všechny získané výsledky o procentuálním zastoupení ještě jednou v následující tabulce. Pro snazší orientaci jsme do tabulky zařadili jen základní údaje o frekvenci vět dvojčlenných, jednočlenných, ruských polovětných konstrukcích a souvětí. Konečné výsledky o procentuálním zastoupení zakládáme pouze na námi analyzovaném materiálu, tedy na 586 větných konstrukcích z 60 článků ruských a českých textů sportovních rubrik.

Tabulka 2

	Ruské texty sportovních rubrik	**České texty sportovních rubrik**
Dvojčlenné věty	150 příkladů = 46%	130 příkladů = 50%
Jednočlenné věty	5%	5,3%
Polovětné konstrukce – příd.jména slovesná	1,2%	3 příklady
Polovětné konstrukce – přechodníkové obraty	3%	
Souvětí souřadné	15%	18%
Souvětí podřadné	25%	23%
Souvětí složité	6%	5%

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že čeština dává v textech sportovních rubrik přednost dvojčlenným větám rozvitým, které tvoří 50% veškerého excerpčního materiálu. Počet souvětí dosahoval v analyzovaných textech sportovních rubrik vysokého procentuálního zastoupení, téměř 46%. Z jednotlivých typů souvětí převládala souvětí podřadná s vedlejšími větami přívlastkovými, u souvětí souřadných to byl vztah slučovací. Významnější skupinu představovaly v českých textech ještě věty jednočlenné s asi 5% zastoupením.

V ruštině se stejnou měrou vyskytovaly věty dvojčlenné i souvětí. Souvětí podřadná byla o malé procento častější než v češtině, navíc kromě nejčastějších vedlejších vět přívlastkových jsme v ruském analyzovaném textu sledovali i vysoké procento vedlejších vět předmětných. V porovnání s češtinou však ruský text sportovních rubrik disponoval menším množstvím souvětí souřadných, a naopak se hojněji vyskytovalo souvětí složité, včetně graficky znázorněného vztahu vysvětlovacího.

2.1.3. Analýza novinových titulků

V této části budeme navazovat na kapitolu „Novinové titulky ve sportovních rubrikách“ z teoretické první poloviny naší diplomové práce. Mimo frekvence výpovědních typů novinových titulků sportovních rubrik z hlediska modality a syntaktické struktury se zaměříme i na celkově vyznívající charakter novinových titulků, který je pro nás velmi zajímavý.

Cílem této krátké kapitoly bude především charakteristika a rozbor novinových titulků jako části novinového textu. Budeme klasifikovat novinové titulky z pohledu výběru druhu obecné modality, tedy vyjádření postoje mluvčího (především autora titulků) ke sdělované skutečnosti a výběru syntaktických struktur. Tato naše malá sonda frekvence větných typů v novinových titulcích sportovních rubrik je nicméně pouze náznaková, neboť k přesvědčivým závěrům nemáme dostatek materiálu.

L. Zimková (1988) správně uvádí, že „porozumění textu titulku je silně vázáno časoprostorovými faktory a je stavěno na značné presupozici, tj. na předpokladu, že čtenář má jisté vědomosti o současném dění“ (L. Zimková, 1988,

str. 64). Hodně znalostí čtenářů potom předpokládají právě autoři sportovních zpráv, tedy rubrik, kterým je věnována celá naše diplomová práce. Sportovními titulky autoři navazují na zájem čtenářů o daný druh sportu, o výsledky soutěží, zápasů apod. Informovaným čtenářům stačí často i jednoslovný hlavní novinový titulek psaný velkými písmeny, aby se dokázali zorientovat. Pro méně informovaného čtenáře je potom určen podtitulek, který rozvádí konkrétní zprávu.
Příklad:

hlavní nadpis ***ГУС-КОНТРОЛЬ***

podtitulek *ГЛАВНЫЙ ТРЕНЕР СБОРНОЙ РОССИИ ВСЕ ВЫХОДНЫЕ ПРОВЕЛ НА МОСКОВСКИХ СТАДИОНАХ, НАБЛЮДАЯ ЗА СВОИМИ ПОДОПЕЧНЫМИ, ПОСЛЕ ЧЕГО ПОДЕЛИЛСЯ ВПЕЧАТЛЕНИЯМИ С «СОВЕТСКИМ СПОРТОМ»* (СС, 6.10.08, стр. 16)

hlavní titulek ***Řecké prokletí***

podtitulek Reprezentační tým B prohrál na Kypru (Kroměřížský deník, 6.2. 2008, str. 31)

Někdy je vágní titulek volen autorem záměrně, aby upoutal pozornost čtenáře. I v dnešní době se v novinových titulcích, sportovní rubriky nevyjímaje, často setkáme s mnohdy velmi expresivními a poutavými, ale málo informujícími variantami. Jazyk novinářské publicistiky se neustále vyvíjí a prostupují do něj i prvky hovorového jazyka, kterým se nevyhnou ani titulky. To se projevuje užitím jmenných vazeb, větných fragmentů, eliptických vět nebo konstrukcí, jež napodobují repliky dialogů aj.
Příklady:

ТАКОЙ НУЖНЫЙ ЛУЖНЫЙ (СС, 17.09. 2008, стр. 4)

Návrat do kolébky (Sport, 6.09. 1997, str. 1)

Novinové titulky podle modality

Převážnou část titulků z celkových 60 ruských a českých hlavních titulků (33 ruských a 27 českých) v excerpčních materiálu tvořily tzv. konstatační věty, ve kterých není kladen interpunkční koncový znak (tj. tečka).
Příklady:

Ягр в роли миротворца (СС, 27.9.08, стр. 3)

«Сан-Антонио» выиграл у «Маккаби» (ВН, 10.10. 2006, стр. 11)

Návrat do kolébky (Sport, 6. 9, 1997, str. 1)

V češtině se objevilo několik výjimek předchozího tvrzení, s koncovým znakem na konci.

Př.:

Komedie končí v sobotu. (MFD, 12.5. 08, str. C2)

Tázací věty jsou označované otazníkem, ať už se jedná o otázky zjišťovací nebo doplňovací. V našem sledovaném materiálu se v titulcích vyskytovaly jen dva české příklady otázek zjišťovacích. Byly navíc součástí hlavního titulku, který obsahoval i oznamovací větu s koncovým znakem.

Příklady:

U rozhodčích vítězí Janda. Vydrží to? (Sport, 6.1. 2006, str. 14)

Bauer kontra čas. Uzdraví se včas? (MFD, 28.1. 2009, str. C7)

Poslední příklad navíc představuje zajímavý pokus o rým, který dodává celému titulku expresivní zabarvení.

Titulky expresivní, vyjadřující naléhavou výzvu, rozkaz, popř. přání jsou opatřeny vykřičníkem a bývá v nich i oslovení. V ruském materiálu jsme takový příklad rozkazovací věty nenalezli. V českých textech publicistického stylu byl jeden titulek s imperativem, ačkoliv bez interpunkčního znaménka (vykřičníku), který jsme zařadili právě do této skupiny expresivních titulků. Autor zde čtenáře vybízí k akci; expresivity je dosaženo podle našeho názoru použitím imperativu ve tvaru 2. os. mn.č.

Př.:

Dívejte se (MFD, 12.5. 2008, str. C2)

Dva zajímavé příklady přestavovaly ruské novinové titulky, kdy se jedná o zvolací věty oznamovací, jež jsou modifikovány zdůrazněnou emocionalitou signalizovanou zvolací intonací.

Příklady:

МОСКВА УВИДИТ ЛИГУ! (МК, 6.10. 2006, стр. 11)

КОНЕЧНО, ВАСЯ! (МК, 6.10. 2006, стр. 11)

Příklady ruských tázacích vět v titulcích jsme v našem excerpční materiálu nezaznamenali.

Novinové titulky podle syntaktické struktury

Syntaktická struktura většiny našich novinových titulků z excerpovaných textů sportovních rubrik je tvořena větami dvojčlennými rozvitými (celkem 21 ruských a 18 českých).

Příklady:

Виктор Хряпа приступил к тренировкам (Коммерсант – СПОРТ, 18.7. 2008)

Мама Зидана с удовольствием бы съела Матерацци (Metro, 14.7. 2006, стр. C/8)

Armstronga možná nepustí na start (LN, 29.9. 2008, str. 22)

Olomouc tančí v rytmu samby (Sport, 19.8. 2005, str. 5)

V ruských excerpovaných článcích byly zařazeny i novinové titulky eliminující celý predikativní základ. V takovém případě se již nemluví o větách jednočlenných a dvojčlenných, ale o tzv. větných fragmentech.

Příklad

Динара в Монтреале (РГ, 4.8. 2008, стр. 11)

Скандалы на воде (Спорт, 27.4. 2008, стр. 15)

Druhým nejfrekventovanějším typem novinových titulků sportovních rubrik podle syntaktické struktury byly věty jednočlenné (10 ruských a 5 českých příkladů). Nejčastěji šlo o jednočlenné věty nominální, které se objevovaly v delších zprávách, v nichž byl přítomen i podtitulek. Naopak věty dvojčlenné se nacházely v krátkých informačních zprávách a reportážích bez objasňujícího podtitulku.

Příklady:

Hlavní titulek ***ПОЗАДИ «МОСКВА»*** (РГ, 4.8. 2008, стр. 20)

Podtitulek *Питерский «Зенит» не собирается терять чемпионский титул*

Hlavní titulek ***Армия победоносцев*** (ВН, 11.10. 2006, 11)

Podtitulek *ЦСКА снова расправился со своим главным соперником в Европе*

Hlavní titulek ***Zlatá půlka Formanové*** (Sport, 2.3. 1998, str. 3)
Podtitulek *Čtyřikrát se objevila naše vlajka na stožárech vítězů*

I když souvětí bývají v novinových titulcích užita méně často, nám se podařilo zaznamenat hned dva příklady souvětí podřadného (1 v ruském a 1 v českém novinovém titulku).
Př.:

> ***Начнем побеждать, когда перестанем пропускать*** (Metro, 22. 4. 2008, стр. 24) – navíc zde pokus o jazykovou hru za použití opačných fázových sloves
>
> ***Droga nevyhrál, protože nepřijel***. (Kroměřížský deník, 6.2. 2008, str. 30) – hra se slovy užitím dvou záporných sloves („nevyhrál" místo „prohrál")

V tomto případě obsahuje souvětí podřadné v ruštině vedlejší větu časovou, případně podmínkovou, v češtině vedlejší větu příčinnou. Přesto můžeme tvrdit, že výskyt souvětí v novinových titulcích je záležitostí spíše okrajovou.

Pro kompletní přehled o všech typech syntaktických struktur vět, které se v našem excerpčním materiále vyskytly, ještě přidáváme jeden příklad neúplné věty v českém novinovém titulku. Neúplnost věty je označena i graficky – třemi tečkami na konci. Takto je autorem úmyslně naznačeno zamlčení nějakého důležitého faktu obsaženého až v článku. Tímto způsobem se snaží autor článků přimět čtenáře k přečtení celého textu.
Př.: ***Elitní druhé housle …*** (Sport, 19.1. 1998, str. 6)
Podtitulek *Světový pohár vypili do dna nizozemští cyklokrosaři*

Touto stručnou analýzou novinových titulků jsme se pokusili nastínit velmi zajímavou a dnes více než aktuální problematiku novinových titulků na konkrétním materiálu excerpovaném ze sportovních rubrik. I když nemůže vzhledem k malému množství sledovaných jevů dospět k přesvědčivým závěrům, přece jen tato studie může ukázat alespoň přibližně nejčastěji se vyskytující výpovědní typy titulků na pozadí plných výpovědních schémat podle modality a syntaktické struktury. Výsledky našeho pozorování se shodují se závěry, k nimž dospěla L. Zimková (1974) při analýze 1000 ruských a 1000 českých novinových titulků (nejen článků

sportovních rubrik). Největší rozdíl však byl zaznamenán u nejfrekventovanějších větných výpovědí. L. Zimková (1974) jako nejčastěji se vyskytující větné výpovědi v ruských i českých novinových titulcích uvádí věty jednočlenné jmenné (s rozvíjejícím členem i bez něho, nebo s členem několikanásobným), v našem excerpčním materiále však převládaly vždy dvojčlenné s plně obsazenými pozicemi.

2.1.4. Závislost mezi délkou věty a její strukturou v textech sportovních rubrik

Délka věty je jedním z elementů její struktury. Proto různé druhy ústního a písemného vyjadřování jsou charakterizovány ustálenými rozdíly v rozložení a délce věty. Tyto odlišnosti jsou určitým způsobem přímo úměrné rozdílům obsaženým v textech. Proto je více než účelné a bezpochyby možné zjistit podstatnější gramatické odlišnosti, které jsou charakteristické pro texty různých stylů (zejména pro texty vědecké a umělecké), které jsou skryty za délkou vět. Protože naše práce pracuje pouze s články publicistického stylu, pokusíme se srovnat rozdíly v délce ruských a českých vět v našem excerpčním materiálu, které mohou v mnohém napovědět a opět dokázat, jaká větná struktura v článcích sportovních rubrik převažuje. Mimo 586 ruských a českých vět jsme do analýzy započítali i věty obsažené ve dvou článcích komentujících konkrétní sportovní událost, které budeme syntakticky analyzovat v další části naší diplomové práce.

Průměrná délka věty ($\tilde{n}_g$) v jakémkoliv textu, v našem případě v textech sportovních rubrik, s libovolným počtem vět (N) evidentně závisí: za prvé na průměrné délce jednoduchých vět ($\tilde{n}_s$) a souvětí ($\tilde{n}_c$), za druhé na počtu souvětí (M) a počtu vět jednoduchých (N – M). Vycházeli jsme přitom ze stati Г.А. Лесскис (1964), která srovnávala závislost mezi délkou věty a její strukturou v uměleckých textech.

Počítali jsme tedy průměrnou délku vět ve větách jednoduchých a souvětích. Naše závěry o průměrné délce vět v ruštině a češtině a jejich závislost na výše uvedené délce ostatních větných struktur jsme přenesli do následující tabulky.

Tabulka 3

Závislost $\tilde{n}_g$ *na* $\tilde{n}_s$, $\tilde{n}_c$ *a* ***M*** *ve stovkách vět ruského a českého excerpovaného materiálu textů sportovních rubrik a dvou textů komentujících konkrétní sportovní událost*

RJ					**ČJ**				
Celkový počet vět (N)	$\tilde{n}_g$	***M***	$\tilde{n}_s$	$\tilde{n}_c$	**Celkový počet vět (N)**	$\tilde{n}_g$	***M***	$\tilde{n}_s$	$\tilde{n}_c$
1) 26	12,2	14	6,75	16,9	1) 100	11,98	46	7,9	16,8
2) 49	13,3	27	7,8	17,8	2) 100	13,08	44	9,1	18,1
3) 100	14,58	48	12,3	17,02	3) 60	13,3	30	9,4	17,5
4) 100	14,83	56	8,3	19,98	4) 18	19	12	14,7	21,2
5) 100	15,21	48	10,4	20,4					
Celkem (375)	**14,02**	193	9,11	18,42	**Celkem** (278)	**14,34**	132	10,28	18,4

Studie dokazuje, že změny $\tilde{n}_g$ v poměrně malých ukázkách (po stovkách vět náhodně rozdělených a dvou konkrétních článků – 49 a 18 vět) textů sportovních rubrik lze určit většinou změnami jedné z veličin, a to $\tilde{n}_s$ nebo $\tilde{n}_c$ nebo **M**. Například rozdíl mezi délkou vět v ruštině a češtině v bodech 5) (RJ) a 1) (ČJ), tedy (15,21 a 11,98) je podmíněn pouze rozdíly mezi $\tilde{n}_s$ a $\tilde{n}_c$ v této stovce příkladů, protože hodnota **M** (počet souvětí) v těchto stovkách se téměř shoduje (48, 46). Rozdíl v $\tilde{n}_g$ (průměrné délky vět) v bodech 4) (RJ) a 3) (ČJ), tedy (14,83 a 13,3) je podmíněno zejména rozdílnou hodnotou **M** (56 a 30), protože v tomto případě $\tilde{n}_s$ se shodují (8,3 a 9,4) a $\tilde{n}_c$ se také částečně shoduje (19,98 a 17,5).

Srovnání pravé a levé části tabulky dokazuje, že při dostatečném množství analyzovaném materiálu (100 a více příkladů vět), hodnota $\tilde{n}_g$ je zároveň určena průměrnou délkou vět jednoduchých a souvětí a hodnotou M (počtu souvětí).

2.2. Analýza vybraného ruského a českého textu o konkrétní sportovní události

Další část naší praktické části této diplomové práce bude zaměřena na podrobnou analýzu a srovnání výběru syntaktických struktur a druhu obecné modality ve dvou konkrétních excerpovaných článcích sportovních rubrik. Oba články, jak již bylo zmíněno v úvodu praktické části, komentují stejnou sportovní událost. Navíc ruský i český novinový text představuje stejný žánr sportovní rubriky, a to delší reportáž, excerpovanou z ruského sportovního deníku „СПОРТ – ЭКСПРЕСС“ (29.9.2008, стр. 13) a sportovní rubriky Lidových novin (29.9. 2008, str. 22) ze stejného dne. Díky těmto dvou tematicky stejným článkům budeme mít unikátní možnost srovnání volených syntaktických prostředků, jež mají pomoci docílit maximální informační a persuasivní funkce. Středem zájmu budou nejen titulky, popř. podtitulky, ale zejména podrobnější rozbor syntaktické struktury vět spolu s vyjádřením postoje mluvčího v jednotlivých větách novinových článků. U každého, ruského i českého, článku provedeme komplexní a detailní analýzu s ohledem na převládající zastoupení jednotlivých druhů vět podle modality a syntaktické struktury. Frekvenci nejčastěji se vyskytujících modálních i strukturních větných typů doložíme procentuálně. Všímat si budeme i ostatních použitých jazykových prostředků.

2.2.1. Vybraný ruský text o konkrétní sportovní události

ИСПАНСКАЯ НОЧЬ В СИНГАПУРЕ

Победой Фернандо Алонсо из «Рено» завершилось вчера первая в истории «Формулы-1» ночная гонка. Льюис Хэмилтон из «Макларена» упрочил свое лидерство, финишировав третьим, и теперь опережает своего единственного серьезного конкурента в борьбе за титул Фелипе Массу из «Феррари» на 7 очков.

Пусть редко, но и в современной «Формуле-1» бывают гонки, количество событий в которых хлещет через край. Вчера нам откровенно повезло - Гран-при Сингапура 2008 года был как раз таких.

Для начала мы обсуждали: смогут ли организаторы этой первой в истории ночной гонки достойно подсветить трассу. Смогли. Потом все были заняты вопросом, а можно ли на трассе в Сингапуре обгонять? Круги пройденной гонки показали - обгонять здесь можно. Только осторожно. Ну а уже после квалификации, по итогам которой претенденты на титул сезона-2008 Фелипе Масса и Льюис Хэмилтон расположились на первой стартовой линии, не было недостатка в прогнозах по поводу финального расклада. Затем, скажите, время трапезы? Героем Сингапура стал совершенно другой пилот - двукратный чемпион мира Фернандо Алонсо.

Начались приключения испанца в Сингапуре с огромного расстройства: Фернандо прекрасно провел тренировки, зато в квалификации не прошел даже в 10 лучших. Машина забарахлила, и Алонсо был вынужден припарковать «Рено» на обочине. Перспектив на гонку у него не было никаких.

...Началась гонка с аварии Нельсона Пике - товарища Алонсо по команде. На 13-м круге молодой бразилец раскололи машину об отбойник. С гонщиком все, слава богу, нормально, а вот мелкие части «Рено» по полотну дороги разлетелись. Понятное дело - машина безопасности на трассе. Многие в этот момент поспешили на пит-стоп. Алонсо, кстати, сделал это двумя кругами ранее и возвратился на трассу последним. И правильно, как выяснилось, сделал! Вот что случилось в этой катавасии с крутыми «основными» претендентами на чемпионский титул». Масса и Райкконен, которые в тот момент неслись на первом и третьем месте, оказались на обслуживании почти одновременно. что в условиях пейс-кара не так уж и страшно. Однако ничего подобного тому, что произошло через секунды, никто никогда не видел! Масса, которого сзади подпирал Райкконен, сорвался с места, как только ему показали зеленый, причем сделал это так резво, что дозаправочным шлангом сшиб не одного механика - это мы в нынешнем сезоне наблюдаем чуть ли не на каждом «Гран-при», а сразу всю свою бригаду! Мало того, он вырвал трехметровый шланг и протащил его почти по всей пит-лайн! Ребятам из «Феррари» пришлось долго бежать, а затем и потеть, вынимая дозаправочный «нос» из бака. Выехали на трассу Масса и Райкконен последними. По гонке Масса больше ничем не выделился и доехал до финиша на 13-м месте, а вот Райкконен провел гонку браво, но завершил ее в своем фирменном стиле - за три круга до финиша врезался в бетонную стенку. Увы.

Алонсо же после всех перипетий вышел на пятую позицию. Это было уже многообещающе, ведь впереди испанца находились Росберг, Трулли, Физикелла и Кубица (необычно, да?), но Трулли и Физикелла должны были вот-вот отправиться в боксы, а Росберг и Кубица - на заслуженный 10-секундный штраф stop&go. И на 33-м круге Фернандо Алонсо стал лидером гонки.

А что же там Хэмилтон? Льюису, наверное, трасса в Сингапуре пришлась не по нраву. Если вы думаете, что «Макларен» плохо сработал во время первой ажиотажной волны пит-стопов, то ошибаетесь. Британцу не повезло в другом: после дозаправки и смены резины он оказался за Дэвидом Култхардом, который продержал Хэмилтона позади себя аж 20 кругов! Застрял молодой за опытным. Сингапур это вам не Монца, здесь соперника на одной машине не возьмешь.

За 15 кругов до финиша Алонсо опережал Росберга на 15,5 секунды, а Хэмилтона - на 26. Догнать испанца ни у кого возможности не было - ехал вчера двукратный чемпион мира чудо как хорошо. И тут в и без того перенасыщенном сценарий гонки намотался очередной перелом. За 11 кругов до финиша из-за очередной аварии на трассе вновь появляется автомобиль безопасности. О, ужас! Выход сефети-кара означал, что заработанные Алонсо секунды в один момент превратились в пшик, и пара Росберг - Хэмилтон оказалась в нескольких метрах позади. За 9 кругов до финиша гонка началась вновь. Я лично была на сто процентов уверена, что выиграет ее бриганец. Для Хэмилтона с его мастерством и «Макларено», «Уильямс» Росберга и «Рено» Алонсо - это семечки. Но как же хотелось ошибаться! Уж очень достоин был этой нелегкой победы Фернандо Алонсо. Поздравляю всех поклонников двукратного чемпиона мира, «Гран-при Сингапура» превратился в его бенефис со счастливым концом!

Лина ХОЛИНА

2.2.2. Vybraný český text o konkrétní sportovní události

Umělé osvětlení svědčilo Alonsovi

Formule 1: Španělský pilot se radoval po ročním půstu, Hamilton zvýšil vedení v celkovém pořadí

SINGAPUR Dvojnásobný mistr světa Fernando Alonso z týmu Renault vyhrál premiérový závod formule 1 za umělého osvětlení.

Vítězný pocit si včera v Singapuru prožil po více než roce, a to startoval až z patnáctého místa, což na okruhu s minimem možností k předjíždění bývá beznadějná pozice. Pořadím však zamíchala zpomalovací fáze po havárii jeho týmového kolegy Nelsona Piqueta a katastrofální pit stop týmu Ferrari.

Fatální chyba Ferrari

Z dramatických událostí vytěžil životní druhé místo Nico Rosberg ve williamsu, na třetí pozici si Lewis Hamilton z McLarenu upevnil vedení v mistrovství světa. Nebodoval totiž žádný z jeho tří největších pronásledovatelů.

Jeho hlavní soupeř a suverénní vítěz sobotní kvalifikace Felipe Massa doplatil na fatální chybu Ferrari v boxech. Brazilský pilot se kvůli ní propadl z prvního místa na poslední a skončil třináctý. Kolaps italské stáje završil mistr světa Kimi Räikkönen, který po havárii těsně před cílem odpadl z pátého místa.

Historicky první noční závod měl poklidný průběh, dokud Piquet v 15. z 61 kol nerozbil svůj renault o zeď a na trať nevyrazil zpomalovací vůz. Brazilský pilot zůstal nezraněn, a aniž by to tušil, v podstatě tím naplnil osud krajana Massy. Tým Ferrari totiž v době pozastaveného závodu nezvládl hromadnou zastávku prakticky všech jezdců v boxech.

Massa, za nímž už čekal na odbavení Räikkönen, dostal příliš brzy signál k opuštění stanoviště a vytrhl hadici na doplnění paliva. Navíc s vlajícím torzem tankovacího zařízení takřka způsobil kolizi s jiným právě projíždějícím vozem. Z uličky v boxech sice mířil jako první, ale na jejím konci musel počkat, než přispěchají mechanici a s obtížemi vyprostí několikametrový zaklíněný kus hadice.

„Jsme jen lidé, každý může udělat chybu. Nejsem z těch, kdo by se kvůli tomu prał. Naopak (vinika) radději povzbudím," řekl Massa.

Zpomalovací fáze závodu celkově vyvolala na trati i v pořadí zmatek, protože k nehodě došlo v době, kdy se piloti chystali k prvním zastávkám v boxech. S téměř přáznou nádrží proto někteří z nich nečekali ani na povolení a za předčasný příjezd k mechanikům pak pykali penalizací Robert Kubica s BMW či Rosberg.

Sobotní zklamání zapomenuto

Alonso si tak vynahradil zklamání z kvalifikace, kterou kvůli porušení nedokončil, ačkoli v předchozích tréninzích dominoval. Dojel si pro 20. prvenství v kariéře, to předchozí slavil loni v září. „V sobotu jsem měl smůlu, o to větší štěstí jsem měl dnes," uznal. „Nemůžu uvěřit a ještě mi pár dní potrvá, než to pochopím," radoval se

čtk

Výsledky: 1. Alonso (Šp./Renault) 1:57:16,304 (prům. rychlost: 158,068 km/h), 2. Rosberg (Něm./Williams) -2,957, 3. Hamilton (Brit./McLaren) -5,917, 4. Glock (Něm./Toyota) -8,155, 5. Vettel (Něm./Toro Rosso) -10,268, 6. Heidfeld (Něm./BMW) -11,101. **Pořadí MS (po 15 z 18 závodů):** 1. Hamilton 84, 2. Massa (Braz./Ferrari) 77, 3. Kubica (Pol./BMW) 64, 4. Räikkönen (Fin./Ferrari) 57, 5. Heidfeld 56, 6. Kovalainen 51.

2.2.3. Analýza vybraného ruského textu o konkrétní sportovní události

V následující části se pokusíme provést detailní rozbor novinového článku - reportáže, na kterém budeme mít možnost dokázat, jaké tendence ve výběru syntaktických modálních a strukturních prostředků v ruském jazyce publicistického stylu převažují. Ruský novinový článek excerpovaný ze sportovního deníku „СПОРТ – ЭКСПРЕСС“ (29.9.2008, стр. 13) je součástí naší diplomové práce.

Dříve než přistoupíme k analýze, uvedeme časoprostorové faktory, na které je vázáno nejen porozumění textu titulku. Zvláštností novin všeobecně je, že se nemohou vztahovat bezprostředně ke skutečnosti, která probíhá současně s vnímáním článku. Vždy se popisuje událost minulá nebo budoucí, v našem případě se jedná o popis sportovní události minulé. Přesto, jak vidíme na našem konkrétním příkladu, se autorka snaží prezentovat tuto událost jako současnou, čímž chce vyprávění oživit. Při čtení článku jsou patrné i jiné prostředky, kterými dosahuje potřebné jazykové expresivity. Ať je to střídaní délky vět, zvolání, použití vět expresivních, otázek, vyjádření vlastního postoje, jazyková ekonomie, hovorové obraty, přejatá slova (anglicismy), vsuvky, střídání delších souvětí s kratšími větami jednoduchými atd. Jen na tomto krátkém výčtu prostředků můžeme jasně dokázat široké spektrum, které má ruský jazyk k dispozici. Persuasivní i informativní funkce jsou v rovnováze.

Analýza novinového titulku

Novinový titulek **„ИСПАНСКАЯ НОЧЬ В СИНГАПУРЕ“** je vyjádřen jednočlennou větou nominální s nezřetelnou strukturou větněčlenskou i sémantickou. I když má rysy věty jednočlenné, zároveň se zde projevuje větší či menší míra dvojčlennosti sémantické. Podle některých teoretiků by se mohlo jednat i o typ přechodný mezi větným fragmentem a konstrukcí dvojčlennou s nevyjádřeným predikátem. Počáteční zařazení však podle našeho názoru nejlépe odpovídá všem výše uvedeným teoretickým poznatkům, a proto uvedenou klasifikací nebudeme dále rozšiřovat. Velmi expresivní a poutavý hlavní titulek je pro zvýraznění dalších faktů z článků doplněn podtitulkem.

„Победой Фернандо Алонсо из «Рено» завершилась вчера первая в истрории «Формулы-1» ночная гонка. Льюс Хэмилтон из «Макларена» упрочил свое лидерство, финишировав третьим, и теперь опережает своего единственного серьезного конкурента в борьбе за титул Фелипе Массу из «Феррари» на 7 очков.“

Tento podtitulek je složen ze dvou vět oznamovacích. První je tvořena větou dvojčlennou rozvitou se slovesným predikátem a obsahuje doplňující informace, které jsou významově spjaty s textem. Navíc je zde názorná ukázka obmykaní, typického nejen pro ruský odborný styl. Druhá obsahuje souvětí souřadné, které je v první větě rozvito polovětnou přechodníkovou konstrukcí. Originálně pojatý hlavní titulek dokáže čtenáře patřičně zaujmout. Zajímavé bude jeho srovnání s českým novinovým titulek.

Analýza článku: „ИСПАНСКАЯ НОЧЬ В СИНГАПУРЕ“ podle modality

Celý článek obsahuje celkem 49 větných konstrukcí komentujících sportovní událost. Různorodost textu ruského článku ovlivnila strukturu použitých syntaktických prostředků. Pokusili jsme se vyhledat nejčastější větné výpovědi podle vyjádření postoje mluvčího (tedy autorky článku). Jako v předešlé souhrnné analýze excerpovaného materiálu byly i v tomto článku nejčastější věty oznamovací, celkem 37.

Příklady:

На 13-м круге молодой бразилец расколотил машину об отбойник.

За 9 кругов до финиша гонка началась вновь.

Přestože převládaly věty oznamovací z více jak 78%, působí celý článek kompaktně, neboť je vhodně doplňován ostatními druhy vět podle modality.

Druhou nejčastěji se vyskytující větnou výpovědí v ruském článku bylo 8 případů citových variant 4 základních modálních typů. Konkrétně 4 zvolací věty s modalitou oznámení.

Příklady:

И правильно, как выяснилось, сделал!

Мало того, он вырвал трехметровый шланг и проташил его почти по всей пит-лайн!

Поздравляю всех поклонников двукраного чемпиона мира, «Гран-при Сингапура» превратился в его бенефис со счастливым концом!

Jeden příklad jsme zaznamenali u zvolacích vět s modalitou otázky. Jedná se o otázku doplňovací, která obsahuje tázací zájmeno. Signálem zvolací věty je částice „вот“. Nevylučujeme ani její zařazení k nepřímým otázkám.

Příklad

Вот что случилось в этой катавасии с крутыми «основными претендентами на чемпионский титул». (následuje odpověď)

Poslední dva příklady zvolacích vět, které byly v článku použity, jsou zvolací věty s citoslovci, které představují typický prostředek citově zabarvených vět. Obvykle se staví na začátek věty a zdůrazňují emocionalitu. V našem případě se navíc jedná o jednočlenné věty vyjádřené citoslovcem, které jsme podle modality zařadili do této skupiny.

Příklady *О, ужас!*

Увы!

Můžeme konstatovat, že přítomnost zvolacích vět s modalitou oznamovacích, tázacích vět a vět s citoslovci, v našem excerpovaném novinovém článku se 16% zastoupením je druhým nejčastějším výpovědním typem po větách oznamovacích.

Pro kompletnost analýzy výpovědních typů podle postoje mluvčího doplníme poslední druh vět, který byl v článku obsažen. Jsou jím věty tázací se 4 zaznamenanými příklady (2 otázkami doplňovacími a 2 nepřímými otázkami zjišťovacími s částicí *ли*).

Příklady vět tázacích doplňovacích:

Зачем, скажите, время тратили?

А что же там Хемильтон?

Příklady vět tázacích zjišťovacích:

Потом все были заняты вопросом: а можно ли на трассе в Сингапуре обгонять?

Для начала мы обсуждали: смогут ли организаторы этой первой в истории ночной гонки достойно подсветить трассу.

První tázací věta obsahuje mimo jiné i vsuvku ve tvaru imperativu *скажите* pro navázání kontaktu se čtenářem. Nevylučujeme ani možnost, že se jedná o nepřímou otázku: *Скажите, зачем* ... Dva poslední příklady představují otázky zjišťovací, které jsou součástí souvětí s nepřímou otázkou.

Poslední zaznamenaný příklad věty podle modality byla věta přací s použitím částice *как*.

Př.:

Но как же хотелось ошибиться!

Sledováním výpovědních typů podle modality obsažených v ruském článku jsme se pokusili zjistit, zda zjištěné údaje o frekvenci vět podle modality, provedené v předchozí kapitole naší diplomové práce, se budou shodovat s konkrétním a náhodně zvoleným článkem. Potvrdilo se, že nejčastěji používaným větným typem podle postoje mluvčího jsou věty oznamovací, následovány se značným odstupem citovými variantami modálních větných typů, tedy zvolacími větami oznamovacími, tázacími a větami s citoslovci. Celé spektrum použitých modálních typů doplňují otázky doplňovací a zjišťovací a jeden příklad věty přací.

Analýza článku: „ИСПАНСКАЯ НОЧЬ В СИНГАПУРЕ“ podle syntaktické struktury vět

Díky velkému množství sledovaného materiálu můžeme lehce provést analýzu a zjistit frekvenci ruských větných výpovědí podle syntaktické struktury. Tímto se pokusíme dokázat shodu zjištěných údajů z předešlé kapitoly na konkrétním textu. V závěru provedeme srovnání s českým textem komentujícím stejnou sportovní událost.

Budeme postupovat jako v předchozích částech naší práce. Zanalyzujeme a postupně uvedeme u jednotlivých větných struktur frekvenci výskytu s ukázkou příkladů.

Vzhledem k zajímavě pojatému vypravěčskému stylu autorky celého článku máme k dispozici dostatek materiálu a předpokládáme, že i výskyt jednotlivých větných typů podle struktury bude stejně pestrý jako u větných typů podle modality. Mimo jiné i grafické znázornění, např. tři tečky na začátku věty (*…Началась гонка с аварии Нельсона Пике – товарища Алонса по команде)* naznačuje originalitu a časovou souslednost děje.

Syntaktická analýza struktur větných výpovědí opět dokázala, že v textu byly nejčastěji použity věty dvojčlenné rozvité, celkem 18 příkladů. V jednom případě se vyskytla věta nerozvitá.

Příklady dvojčlenných vět rozvitých:

Многие в этот момент поспешили на пит-стоп.

Выехали на трассу Масса и Райкконен последним и предпоследним.

Příklad dvojčlenné věty nerozvité:

Смогли.

Podmět byl v 49 výpovědních konstrukcích nejčastěji vyjádřen substantivem v nominativu (nejčastěji vlastním jménem), dále osobními zájmeny vyjádřenými i nevyjádřenými. Dvakrát pomocí několikanásobného podmětu (substantiva).

Př.:

Алонсо же после всех пертурбаций вышел на пятую позицию.

Если вы думаете, что «Макларен» плохо сработал вовремя первой ажиотажной волны пит-стопов, то ошибаетесь.

Выехали на трассу Масса и Райкконен последним и предпоследним.

Zkoumali jsme také variabilitu užití přísudku u každé větné výpovědi. Vzhledem k velkému množství vedlejších vět jednočlenných a užití predikativního příslovce jako základního větného členu, bylo obtížné určit přesný počet jednotlivých druhů přísudků. Sledovali jsme odděleně základní tři typy přísudků – slovesný, jmenný a kombinovaný, a jednotný větný základ u vět jednočlenných. Vysoký počet dosahovaly přísudky slovesné, tvořily téměř 83% z celkového počtu přísudků. Malé procento představovaly jmenné přísudky – 9 (mnohdy s nevyjádřenou sponou – 2 případy) a dvě věty obsahovaly přísudek kombinovaný.

Příklad přísudku slovesného:

Выход сефети-кара означал, что заработанные Алонсо секунды в один момент превратились в пшик....

Příklad přísudku jmenného se polosponovým slovesem:

Алонсо стал лидером гонки.

Příklad přísudku kombinovaného:

...но Трулли и Физикелла должны были вотвот отправиться в боксы...

Věty jednočlenné, jak již bylo řečeno výše, tvořily poměrně významnou část celého článku. Jednotný větný základ byl několikrát tvořen modálním predikativním příslovcem i modálním slovesem s infinitivem a citoslovci. Z 49 vět tvořily věty jednočlenné 8%, přičemž jsme nepočítali věty jednočlenné, které byly součástí souvětí. Úloha jednočlenných vět je jasná, dotváří charakter textu a dodávají mu expresivitu.

Příklad modálního predikativního příslovce s infinitivem:

… а можно ли на трассе в Сингапуре обгонять?

Příklad jednočlenných vět s modálním slovesem a infinitivem:

Но как же хотелось ошибиться!

Příklady jednočlenných vět s citoslovci:

О, ужас.

Увы.

Z polovětných konstrukcí byla jedna polovětná konstrukce s přechodníkovým obratem připojena k větě jednočlenné s modálním slovesem a infinitivem.

Př.:

Ребятам из «Феррари» пришлось долго бежать, а затем и потеть, вынимая дозаправочный «нос» из бака.

Souvětí byla oproti očekávání opět velmi častá, dosahovala stejného počtu jako věty jednoduché (dvojčlenné a jednočlenné). Součástí mnohých souvětí byly taktéž věty jednočlenné. Analýzou jsme zjistili, že ze tří druhů souvětí se v článku nejčastěji vyskytovala souvětí podřadná a složitá. Celkem bylo v článku obsaženo 8 souvětí souřadných, z toho 6 souvětí v poměru slučovacím a 2 souvětí v poměru

vysvětlovacím. Souvětí vysvětlovací mají v ruské publicistice poměrně velký výskyt.

Příklady:

Вчера нам откровенно повезло – «Гран-при Сингапура» 2008 года был как раз из таких.

Понятное дело – машина безопасности на трассе.

Souvětí složitá byla s 9 příklady nejpoužívanější větnou konstrukcí. Velmi často se navíc skládala opět ze souvětí vysvětlovacích graficky připojených dvojtečkou, příp. pomlčkou.

Příklady:

Начались приключения испанца в Сингапуре с огромного расстройства: Фернандо прекрасно провел тренировки, зато в квалификации не прошел даже в 10 лучших.

Однако ничего подобного тому, что произошло через секунды, никто никогда не видел: Масса, которого сзади подпирал Райкконен, сорвался с места, как только ему показали зеленый, причем сделал это так резво, что дозапровочным шлангом сшиб не одного механика – это мы в нынешнем сезоне наблюдаем чуть ли не на каждом «Гран-при», а сразу всю свою бригаду!

Podřadné souvětí bylo zaznamenáno 8krát. Z druhů vedlejších vět to byly nejčastěji vedlejší věty přívlastkové, předmětné a jednou vedlejší věta příčinná.

Příklad souvětí podřadného s vedlejší vloženou větou přívlastkovou:

Ну а уже после квалификаций, по итогам корой претенденты на титул сезона-2008 Фелипе Масса и Льюс Хэмилтон расположились на первой стартовной линии, не было недостатка в прогнозах по поводу финального расклада.

Příklady vedlejší věty předmětné:

Я лично была на сто процентов уверена, что выиграет ее британец.

Круги прошедшей гонки показали – обгонять здесь можно. (bezespoječné připojení)

Příklad vedlejší věty příčinná:

Сингапур это Вам нет Монца, здесь соперника на одной машине не возьмёшь. (opět bezespoječné připojení)

K souvětím podřadným byla zařazena také věta s vloženou větou vysvětlovací, uvozenou vztažným slovem, neboť celou konstrukci lze přetvořit ve spojení věty hlavní s vedlejší větou podmětovou: *Выяснилось, (что) сделал правильно.*

Př.:

И правильно, как выяснилось, сделал!

Podrobný výše uvedený rozbor ukázkového textu dokázal, že stejně jako v celém excerpčním materiálu i na tomto příkladu se potvrdily naše výsledky z předcházející praktické části diplomové práce. Nejčastěji se v našem článku sportovního deníku vyskytovaly, stejně jako ve zbylých 586 příkladech, věty jednoduché – dvojčlenné (36%), následované souvětími složitými (18%), podřadnými (18%) a souřadnými (16%). I když souvětí podřadná tvořila přibližně jen 18% ze všech 49 obsažených vět, tento rozdíl oproti procentuálnímu zastoupení podřadných souvětí v celém excerpčním materiálu (25%) nebyl markantní a nelišil se tudíž od závěrů z předchozí kapitoly praktické části naší diplomové práce. Naopak velmi zajímavý byl výskyt vět jednoduchých – jednočlenných, jejichž četnost předčila krátké zprávy, což dokazuje, že delší informační reportáž s expresivními krátkými jednočlennými větami působí na čtenáře velice poutavě.

2.2.4. Analýza vybraného českého textu o konkrétní sportovní události

Český článek excerpovaný ze sportovní rubriky Lidových novin (29.9. 2008, str. 22) komentuje, jak bylo v úvodu zmíněno, stejnou sportovní událost. Abychom dospěli k závěrečnému srovnání volby a frekvence větných výpovědí podle modality a syntaktické struktury v ruštině a češtině, musíme provést stejnou analýzu i u české reportáže. Předpokládáme, že se výsledek nebude výrazně lišit od zjištění z předcházející praktické části naší diplomové práce, kde jsme sledovali výskyt nejčastějších větných typů podle modality a struktury v celém českém excerpčním materiálu.

Analýza novinového titulku

Novinový titulek v českém článku „**Umělé osvětlení svědčilo Alonsovi**“ plní především funkci informativní. Zvolená syntaktická struktura jednoduché věty dvojčlenné to potvrzuje. Podle vyjádření postoje mluvčího se jedná o větu konstatační, ve které není kladen interpunkční koncový znak - tečka. I když je hlavní titulek dostatečně informující, je doplněn, stejně jako v ruském textu, podtitulkem:

> „**Formule 1:** španělský pilot se radoval po ročním půstu, Hamilton zvýšil vedení v celkovém pořadí“ (souvětí souřadné s bezespoječným připojením)

Stavba novinových titulků stejně jako zařazení podtitulků, popř. mezititulků je často spjata s celkovým zaměřením novin, autora článku apod. Zpravodajské všeobecně zaměřené deníky nechtějí z komunikace vylučovat čtenáře, kteří mohou sympatizovat se základní skupinou sportovních znalců a chtějí ji také poznat a něco bližšího se dozvědět. Protože se jedná o článek excerpovaný z nezávislého tradičního deníku, ve kterém tvoří sportovní rubrika pouhou jednu jeho část, musíme brát v úvahu všechny tyto aspekty, jež mohou působit na celkovou strukturu článku. Vzhledem k tomu, že reportáž byla zpracována formou delšího článku (avšak v porovnání s článkem ruským je třetinový), byly do textu vsunuty i

mezititulky, které jsou spjaty s ostatním textem i mezi sebou navzájem a umocňují výrazné členění textu.
Mezititulky:

„**Fatální chyba Ferrari**“; „**Sobotní zklamání zapomenuto**“

Syntaktickou strukturu mezititulků tvoří v prvním případě věta jednočlenná jmenná, ve druhém případě se jedná o větu jednoduchou dvojčlennou (podmět je rozvit přívlastkem shodným) s nevyjádřenou sponou jmenného přísudku.

Analýza článku: „Umělé osvětlení svědčilo Alonsovi“ podle modality

V první části této kapitoly jsme uvedli, že článek je excerpován ze sportovní rubriky běžného zpravodajského deníku. Tato skutečnost spolu s jinými faktory do jisté míry nejspíš ovlivnila i výběr výpovědních typů podle modality (tj. podle vyjádření postoje mluvčího – anonymního – na rozdíl od ruského článku). Zvolená forma informační reportáže má na volbě modálních typů vět také svůj podíl. Zjistili jsme, že celý článek složený z 18 vět je vyjádřen oznamovacími větnými typy.
Příklady:

Nebodoval totiž žádný z jeho tří největších pronásledovatelů.
Kolaps italské stáje završil mistr světa Kimi Räikkönen, který po havárii těsně před cílem odpadl z pátého místa.
Z uličky v boxech sice mířil jako první, ale na jejím konci musel počkat, než přispěchají mechanici a s obtížemi vyprostí několikametrový zaklíněný kus hadice.

Již zde sledujeme zásadní rozdíly mezi českým a ruským textem ve volených prostředcích modálních typů vět. Čeština v tomto případě dává přednost čistě informativní funkci s použitím vět oznamovacích, což je podle všeho způsobeno anonymitou autora. Expresivní stránky je částečně dosaženo užitím přímé řeči, kterou jsme do našeho analyzovaného materiálu nezapočítali, neboť se nejedná o přímo volené syntaktické prostředky autorem článku, ale pouze o výpověď několika přímých aktérů komentované události.

Analýza článku: „Umělé osvětlení svědčilo Alonsovi“ podle struktury

Sledovaný materiál jsme roztřídili v závislosti na frekvenci vyskytujících se větných výpovědí podle syntaktické struktury. Každou větu českého článku sportovní rubriky, kromě 5 přímých řečí, jsme zanalyzovali. Autor českého článku volil méně různorodé syntaktické větné struktury, které originalitou nepředčily ruskou reportáž.

Podle struktury se téměř shodně v celém článku objevily věty jednoduché – dvojčlenné (rozvité) - 5, souvětí složitá - 6, souvětí souřadná - 6 a souvětí podřadná - 1. Celkem tedy 18 větných výpovědí. Podle tohoto článku se poměr mezi jednoduchými větami a souvětími odlišoval od předchozí souhrnné analýzy českých vět sportovních rubrik. Souvětí jasně převýšila poměrem 13:5 věty jednoduché.

Příklady vět dvojčlenných rozvitých:

Dvojnásobný mistr světa Fernando Alfonso z týmu Renault vyhrál premiérový závod formule 1 za umělého osvětlení.

Tým Ferrari totiž v době pozastaveného závodu nezvládl hromadnou zastávku prakticky všech jezdců v boxech.

Podmět byl ve větách jednoduchých – dvojčlenných a souvětích nejčastěji vyjádřen substantivem v nominativu, vlastními jmény a nevyjádřenými osobními zájmeny. Dvakrát se vyskytly případy několikanásobného podmětu.

Příklady

Brazilský pilot zůstal nezraněn, …

Dojel si pro 20. prvenství v kariéře, to předchozí slavil loni v září.

Jeho hlavní soupeř a suverénní vítěz sobotní kvalifikace Felipe Massa doplatil na fatální chybu Ferrari v boxech.

Nebodoval totiž žádný z jeho tří největších pronásledovatelů.

Přísudky byly voleny v zásadě slovesné – jednoduché i složené, jedenkrát byl užit přísudek jmenný se sponou.

Příklady:

Vítězný pocit včera v Singapuru prožil po více než roce, …

…ale na jejím konci musel počkat, než přispěchají mechanici a s obtížemi vyprostí několikametrový zaklíněný kus hadice.

…což na okruhu s minimem možností k předjíždění bývá beznadějná pozice. (nepravá vedlejší věta vztažná uvozená spojkou *což*)

U souvětí jsme zkoumali typ vztahů, druh vedlejších vět a složení souvětí složitých, která byla ze všech druhů souvětí v článku nejčastější. Souvětí podřadné bylo v textu v jednom případě vyjádřeno vedlejší větou přívlastkovou.

Příklad:

Kolaps italské stáje završil mistr světa Kimi Räikkönen, který po havárii těsně před cílem odpadl z pátého místa.

Celkem 6 souvětí souřadných bylo tvořeno poměry slučovacími, mnohdy i bezespoječným připojením.

Příklady:

Z dramatických událostí vytěžil životní druhé místo Nico Rosberg ve williamsu, na třetí pozici si Lewis Hamilton z McLarenu upevnil vedení v mistrovství světa.

Brazilský pilot se kvůli ní propadl z prvního místa na poslední a skončil třináctý.

Poslední hojným typem větné výpovědi podle syntaktické struktury v článku zastupovala souvětí složitá, která se převážně skládala z dvou a více vedlejších vět, nebo vět spojených souřadně.

Příklad souvětí, hlavní věta rozvinuta vedlejší větou přívlastkovou a vedlejší větou přípustkovou:

Alonso si tak vynahradil zklamání z kvalifikace, kterou kvůli poruše nedokončil, ačkoliv v předchozích trénincích dominoval.

Příklad souvětí v poměru slučovacím s vloženou vedlejší větou přívlastkovou:

Massa, za nímž už čekal na odbavení Räikkönen, dostal příliš brzy signál k opuštění stanoviště a vytrhl hadici na doplnění paliva.

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že český text je v mnoha směrech mnohem méně expresivní než obdobný ruský text. Vyprávěcí styl byl realizován

stoprocentním užitím vět oznamovacích. Oproti ruskému článku zde chybí větší různorodost a dynamičnost. V porovnání se souhrnnými výsledky z předcházející praktické části naší práce se výsledky o užití modálních větných typů v textu sportovních rubrik poměrně shodují. Zajímavé bylo zjištění o frekvenci jednotlivých větných typů podle syntaktické struktury. V českém analyzovaném článku převládala oproti očekávání a závěrům z předchozí části souvětí – 72% (souvětí složitá, souřadná i podřadná). Naopak nízké zastoupení měly věty jednoduché dvojčlenné rozvité, pouze 28%; jednočlenné věty se v článku nevyskytovaly vůbec. Nepřikládáme tomu však významnější váhu, neboť se jedná o skutečně malou ukázku z celkových 260 českých vět, které jsme podrobili analýze. I tak se v celém našem excerpčním materiále (včetně dvou závěrečných článků) nejvíce používaly věty dvojčlenné (asi 49%), následované souvětími (47%). Potvrdila se modelovost a standardizovanost typická pro syntax v ruském a českém publicistickém stylu vůbec. Vzhledem k tomu, že v našem excerpčním materiálu nepřevažovaly krátké zprávy, ale polovinu tvořily i delší reportáže, jasná převaha jednoduchých dvojčlenných vět se ne zcela potvrdila. V delších zprávách a reportážích jsme se naopak setkávali s výčtovou linií informací s použitím souvětí souřadných i složitých. Poměrně velký výskyt měly struktury konkretizující, tedy výčtové a vysvětlující, zejména v ruském textu.

Souhrnně z této kapitoly „Analýzy vybraného ruského a českého textu o konkrétní sportovní události“ praktické části naší diplomové práce vyplývá, že se až na malé odchylky potvrdily výsledky z komplexní analýzy veškerého excerpčního materiálu obsahujícího 586 ruských a českých vět textů sportovních rubrik. Teoretické předpoklady o větší expresivitě ruštiny jsme mohli zřetelně dokázat na dvou konkrétních článcích. Větší originalita a variabilita použitých syntaktických prostředků byla v ruském článku podle našeho názoru docílena rovněž specifickým autorským stylem. Čtenář díky tomu dokáže do textu proniknout, pragmatický aspekt je zde dodržen kompletně. Volba správných jazykových i syntaktických prostředků, které dokáží čtenáře zaujmout, je u každého autora na prvním místě. V ruském článku je dynamičnost zachovávána od titulku až po poslední větu. V porovnání s češtinou byla volba větných výpovědí podle modality a struktury v ruském textu pestřejší.

Česká publicistika sportovních rubrik potvrdila na této malé ukázce, že je daleko více umírněná a neemocionální, což je ale opět závislé na autorovi. Nicméně

musíme své závěry posuzovat také s ohledem na volbu deníku, odkud byl daný článek excerpován. Vyhodnocené závěry však potvrzují výsledky z předcházející části naší diplomové práce. Srovnání stavby vět v ruském a českém textu sportovních rubrik jasně dokázalo, že co do výběru větných výpovědí podle modality a syntaktické struktury je ruština mnohotvárnější.

Teoretický předpoklad o převaze jednoduchých vět v ruských a českých textech sportovních rubrik byl potvrzen částečně, neboť, jak jsme uvedli, stále více autorů sportovních článků dává přednost souvětím, která vhodně doplňují jednoduchými větami dvojčlennými a jednočlennými. Ze souvětí bylo překvapivé zjištění o hojném používání složitého souvětí v ruštině i češtině. V ruštině pak převládala souvětí vysvětlovací, ve kterých byly hlavní věty připojeny bezespoječně, což bylo graficky znázorněno nejčastěji dvojtečkou nebo pomlčkou.

3. Závěr

V této diplomové práci „Stavba vět v ruských a českých textech sportovních rubrik“ jsme se pokusili doložit, na základě analýzy excerpovaných vět z ruských a českých textů sportovních rubrik a dvou článků komentujících konkrétní sportovní událost, nejčastěji používané strukturní typy vět v ruské a české publicistice. Naše analýza byla založena na více jak 500 příkladech vět (326 ruských a 260 českých vět) textů sportovních rubrik, které jsme excerpovali z běžných ruských i českých periodik, odborných sportovních deníků a časopisů.

V souladu se zjištěnými výsledky naší analýzy 586 excerpovaných ruských a českých příkladů vět můžeme dojít k zjištěním, kterým jsme se snažili dokázat některá obecná tvrzení o užití určitých větných struktur v publicistickém stylu.

Na základě rozdělení vět podle modality můžeme dojít k závěrům, které se týkají frekvence jednotlivých modalitních typů vět v ruských a českých textech sportovních rubrik. Dané výsledky jsou v tomto směru naprosto novátorské bez možnosti srovnání s jinou podobnou studií. Z uvedených příkladů je zřejmé, že se v ruských i českých textech sportovních rubrik nejčastěji vyskytují věty oznamovací. Oznamovací věty v ruském i českém excerpčním materiále svou více než devadesátiprocentní frekvencí předčily další typy vět podle modality. Tento závěr odpovídá teorii, že dvěmi hlavními funkcemi publicistického stylu je funkce oznámení (informační) a funkce působení. Druhým nejfrekventovanějším druhem vět podle modality byly věty tázací, následované oznamovacími větami zvolacími, které v článcích zastupovaly expresivitu a funkci působení, charakteristickou pro publicistický styl.

Ve druhé části naší analýzy jsme se zaměřili na výskyt větných typů podle syntaktické struktury v ruských a českých textech sportovních rubrik. Opět jsme vycházeli z teoretického předpokladu, že v publicistickém stylu převažují věty jednoduché. Všech 586 příkladů ruských a českých vět jsme rozdělili podle počtu predikací a jejich vztahu na věty jednoduché, polovětné konstrukce a souvětí. Ty jsme poté dále řadili k jednotlivých konkrétním druhům vět jednoduchých (jednočlenným, dvojčlenným), k polovětným konstrukcím s přechodníkovými obraty nebo obraty s přídavnými slovesnými, k souvětím podřadným, souřadným, složitým. U vět jednočlenných jsme si všímali výskytu konkrétních druhů vět, nejčastěji nominálních - jmenných, ojediněle vět s citoslovci a vět infinitivních.

Jednoslovné repliky vyjadřující souhlas nebo nesouhlas se v excerpčním materiálu neobjevily. Dále jsme sledovali způsoby vyjadřování podmětů a přísudků ve větách dvojčlenných v ruštině a češtině. Podmět byl v českých i ruských analyzovaných textech nejvíce zastoupen vlastními jmény, tedy substantivy v nominativu spolu s osobními zájmeny vyjádřenými i nevyjádřenými. Použití vlastních jmen není nijak překvapivé a je dáno sportovní tematikou. Užití různých druhů přísudků (slovesného, jmenného, kombinovaného) bylo oproti podmětu mnohem flexibilnější. Ačkoliv opět převládaly v duchu informativnosti textu v ruském i českém excerpovaném materiálu přísudky slovesné, byly zaznamenány také zajímavé příklady, spíše v ruštině než češtině, přísudků jmenných a kombinovaných.

Polovětné konstrukce s přechodníkovými konstrukcemi a obraty s přídavnými jmény slovesnými byly podle našich předpokladů orientovány zejména na ruské excerpované příklady vět. V tomto případě se přechodníkové konstrukce v analyzovaném materiálu vyskytovaly téměř dvakrát častěji než konstrukce s přídavnými jmény slovesnými. Překvapivě se však tři příklady polovětných konstrukcí s přídavnými jmény slovesnými, byť dvě v rámci souvětí, objevily i v českém excerpovaném materiálu.

Studium frekvence výskytu souvětí v porovnání s větami jednoduchými (jednočlennými a dvojčlennými) bylo od samého počátku stavěno na první místo naší analýzy. Chtěli jsme dokázat nebo případně vyvrátit teorii o převaze užívání vět jednoduchých nad souvětími v textech publicistického stylu. Vzhledem k dostatečnému množství analyzovaného materiálu lze naše závěry pokládat za více než průkazné. Můžeme je navíc podložit analýzou dvou článků komentujících konkrétní sportovní událost. Sledováním jsme dospěli k výsledkům, že věty jednoduché byly v celém našem excerpčním materiále nejfrekventovanější, ačkoliv v ruštině byl rozdíl ve výskytu vět jednoduchých a souvětí minimální. Navíc v ruštině měly značné procentuální zastoupení polovětné konstrukce, které naopak v češtině chyběly. Jednoduché věty v excerpovaných českých větách dosáhly více jak padesátiprocentního výskytu. Souvětí byla v českých excerpovaných větách svým vysokým zastoupením také velmi častá. Následující tabulka srovnává početní i procentuální zastoupení jednotlivých druhů vět podle modality a syntaktické struktury v ruských a českých excerpovaných textech sportovních rubrik.

Druhy vět podle modality	RJ	ČJ
Věty oznamovací	95%	95,4%
Věty tázací	2,7%	1,8%

Druhy vět podle syntaktické struktury	RJ	ČJ
Věty jednoduché	51%	55%
Polovětné konstrukce	4,3%	0,4%
Souvětí	46%	45%

Ze syntaktického hlediska jsme se na 586 příkladech přesvědčili o převážném užití vět jednoduchých v textech sportovních rubrik. Naše závěry však nikterak nevylučují ani stále častější užití souvětí v publicistickém stylu. Právě naopak můžeme s určitostí potvrdit tendenci v užívání delších vět - souvětí souřadných, podřadných i složitých, což se nám podařilo demonstrovat v kapitole „Závislost mezi délkou věty a její strukturou v textech sportovních rubrik“. V této krátké kapitole jsme ruský a český excerpovaný materiál posuzovali z hlediska průměrné délky vět. Hodnotu průměrné délky vět lze podle našich závěrů stanovit průměrnou délkou vět jednoduchých a souvětí a počtem souvětí. Srovnáním průměrné délky vět v ruských a českých excerpovaných textech sportovních rubrik jsme dospěli k téměř shodnému číslu, a to 14,03 – 14,34. Zařazení této krátké kapitoly nebylo nicméně vzhledem k tématu naší práce stěžejní, i když se jedná o velice neobvyklý náhled a možnost důkladnějšího zpracování syntaktického materiálu.

V excerpovaném materiálu jsme kromě analýzy větných výpovědí zkoumali také větou strukturu novinových titulků, pro laiky i odborné lingvisty velice zajímavý zdroj četných studii. Zaměřili jsme se především na syntaktickou a modální strukturu větných výpovědích užitých v excerpovaných článcích. Ačkoliv jsme neměli dostatečné množství příkladů pro vyvození přesvědčujících závěrů, pokusili jsme se alespoň náznakově nastínit velmi zajímavou a dnes více než aktuální problematiku novinových titulků na konkrétním materiálu excerpovaném ze sportovních rubrik. V našem excerpčním materiále - v titulcích, převládaly věty oznamovací – konstatační dvojčlenné s plně obsazenými pozicemi. Výjimkou nebyly v ruských i českých novinových titulcích věty jednočlenné jmenné či větné fragmenty, které byly často doplňovány podtitulky.

Druhá polovina praktické části diplomové práce je věnována analýze vybraného ruského a českého textu o konkrétní sportovní události. Jedinečná příležitost srovnat dva tematicky shodné články komentující stejnou sportovní událost byla vhodným materiálem pro doložení závěrů z předcházející části o nejfrekventovanějších stavbě vět v ruských a českých textech sportovních rubrik. Oba texty jsme srovnávali nejen co do stavby vět, ale všímali jsme si i rozdílného grafického zpracování, zvoleného žánru, užití zajímavých titulků, podtitulků, mezititulků atd. Rozdílný přístup autorů ke zpracování článku o konkrétní sportovní události podle našeho názoru v mnohém také ovlivnil celkový charakter a stavbu jednotlivých druhů vět podle modality a syntaktické struktury. V českém textu je autor neznámý, skrytý pod informátorem ČTK. Naopak v ruském komentáři je kromě faktů a informací zveřejňován i postoj k obsahu komunikace. Jde o názor autora, jehož jméno je na konci článku uvedeno. Díky tomu je v ruském zpravodajském textu zřejmé silné ovlivňovací působení na čtenáře.

Rozložení užití jednotlivých druhů vět podle modality a syntaktické struktury bylo v ruském a českém článku v nepoměru. Zatímco ruský článek daleko více využíval odlišné typy vět podle modality, český článek sportovní událost okomentoval užitím pouze oznamovacích vět. Menší emocionálnost českého jazyka a neosobní přístup autora v textu v porovnání s ruštinou byly více než zřejmé.

Z analýzy ruského a českého textu o konkrétní sportovní události z hlediska užití a frekvence syntaktických struktur věty vyplývá, že uváděná převaha užití vět jednoduchých nad souvětími nemusí vždy platit stoprocentně. V ruském textu o konkrétní sportovní události byla nejčastěji užita souvětí (podřadná a složitá)

následovaná větami jednoduchými. V češtině bylo srovnání užití vět jednoduchých a souvětí daleko markantnější. Souvětí se vyskytovala více než dvakrát častěji než věty jednoduché. Vzhledem k malému počtu českých vět obsažených v článku (celkem 18, bez 5-ti vět obsahujících přímou řeč) nepředpokládáme, že by tento závěr nějak výrazněji ovlivnil celkovou klasifikaci o frekvenci jednotlivých druhů vět podle modality a syntaktické struktury v textech sportovních rubrik.

Jedním z hlavních zjištění této práce je, že ve většině ruských i českých excerpovaných textů sportovních rubrik převládají podle modality věty oznamovací spolu se zvolacími větami oznamovacími. Dále z analýzy vyplývá, že ve většině excerpovaných textů sportovních rubrik je mírná převaha užití vět jednoduchých nad souvětími. Pouze v několika případech, zvláště v ruských textech, byly užity polovětné konstrukce s přechodníkovými obraty nebo přídavnými jmény slovesnými. U souvětí se naopak vzhledem k typu zpravodajské rubriky ukazuje jako velmi vhodný prostředek užití souvětí souřadných ve vztahu vysvětlovacím, která nebyla výjimkou a vyskytovala se v textech sportovních rubrik poměrně často.

4. Резюме

Настоящая работа посвящена проблематике «Структуры предложений в русских и чешских текстах спортивных рубрик». Данной темой мы занимаемся именно потому, что проблематика структур предложений и частоты определённых типов не была до сих пор более подробно разработана, хотя и представляет собой очень интересную область, которая с развитием средств массовой информации создаёт неотъемлемую часть ежедневной жизни общества. Целью данной работы является наглядным способом привести все типы структур предложений в русском и чешском языках, затем провести на теоретической основе синтаксический анализ выписанных примеров предложений и определить самые частые конструкции предложений, употребляемых в русских и чешских текстах спортивных рубрик.

Настоящая работа состоит из двух глав. Первая глава теоретическая. В данной первой части дипломной работы даётся основная характеристика русского и чешского синтаксиса, как части грамматики, и предложения, которое представляет основную часть русского и чешского синтаксиса. Мы стараемся сравнить русскую и чешскую синтаксическую систему, их сходства и различия. При классификации типов предложений мы придерживаемся деления чешских русистов. Во-первых, мы разделили чешские и русские предложения по модальности на четыре типа – предложения повествовательные, вопросительные, побудительные, пожелательные. Кроме того, мы выделили восклицательные предложения – т.е. эмоциональный вариант приведённых четырёх модальных типов предложений. По внутренней синтаксической структуре и количеству предикаций можно разделить предложения на простые (двусоставные и односоставные), далее предложения с полупредикативными конструкциями (причастными и деепричастными оборотами) и сложные предложения (сложносочинённые, сложноподчинённые и многочленные сложные предложения), которые ещё анализируем согласно их внутренней структуре. Вышеуказанного грамматического разделения мы придерживаемся и во второй, практической части нашей дипломной работы. Кажется, что данное разделение не только обоснованное, но и практическое.

Вторая глава дипломной работы посвящена конкретному анализу синтаксической структуры русских и чешских предложений в спортивных текстах. Мы стараемся показать на основе анализа русских и чешских предложений в текстах публицистического стиля наиболее часто встречающиеся структуры предложений по модальности и по синтаксической структуре. Наш анализ основывается на более чем пятистах примерах предложений (326 русских и 260 чешских предложений) из текстов спортивных рубрик, выписанных из тридцати русских и чешских спортивных журналов и газет со спортивной рубрикой. Чтобы наш разбор охватил как можно больший набор разных жанров статей со спортивной тематикой и, таким образом, был точным, мы работали с текстами из различных типов спортивных журналов и газет, изданных на протяжении нескольких лет (1998 – 2008). Основываясь на теоретических знаниях, мы попытались сделать собственную классификацию частоты отдельных типов структур русских и чешских предложений (по модальности и синтаксической структуре) с указанием примеров и окончательным сравнением преобладающих структур предложений в русских и чешских текстах спортивных рубрик. В конце каждой группы – по модальности и по синтаксической структуре – мы приводим сводные таблицы частоты отдельных типов русских и чешских предложений.

В соответствии с найденными нами примерами 586 предложений можно прийти к общему заключению, которым мы старались доказать некоторые общие утверждения об употреблении определённых синтаксических структур предложений в русском и чешском публицистических стилях. Исходя из грамматических особенностей публицистического стиля (ПС), мы хотели доказать или опровергнуть то, что для ПС в целом, как приводит Д. Жвачек (1998), характерно преобладание простых предложений (в том числе эмоциональных) над сложными. Кроме того, интересным оказалось также сравнение русских и чешских текстов спортивных рубрик, а именно, определенный подбор синтаксических средств, синтаксическая организация языкового материала, использование средств воздействия, экспрессивность, обращённость к читателю и т. д. Проведённый нами анализ показал, что русский язык в текстах спортивных рубрик действительно обладает большим разнообразием синтаксических средств по

модальности и синтаксической структуре, чем язык чешский. Также, как предполагалось, русский текст намного экспрессивнее, чем чешский, что, наконец, и доказывает последующий анализ двух статей (русской и чешской) о конкретном спортивном событии во второй половине практической части.

На основании анализа использования отдельных типов предложений по модальности в русских и чешских текстах спортивных рубрик можно сделать выводы, касающиеся процентуальной частоты данных модальных типов предложений в русском и чешском языках. К сожалению, у нас нет возможности сопоставить наши результаты с другой статьёй, которая бы занималась подобной проблематикой. Всё-таки, из проанализированных более чем 550 примеров видно, что в русских и чешских текстах спортивных рубрик встречаются чаще всего предложения повествовательные, то есть, предложения, выражающие какую-либо информацию. Они находились в проанализированных нами текстах русских и чешских спортивных рубрик в более чем девяноста процентах. Следующие типы предложений по модальности встречались намного реже и их число было незначительное. Данное обнаружение соответствует теории о чертах публицистического стиля, из которой вытекает, что основными функциями публицистического стиля являются функция сообщения (информационная) и функция воздействия. Вопросительные предложения представляли русские и чешские развёрнутые (местоименные) и замкнутые (неместоименные) вопросы, из которых многие имели характер риторического вопроса. Таким образом, задача авторов публицистических статей состоит в большинстве случаев в том, чтобы передать какую-нибудь информацию и, одновременно, убедить читателя (или слушателя), вызвать у него определённое отношение к тому, что он читает.

Из второго проведенного анализа, который был сосредоточен на наиболее употребляемых синтаксических структурах предложений в русских и чешских текстах спортивных рубрик, вытекает, что наиболее часто в русском и чешском публицистических стилях встречаются простые предложения - двусоставные с простым глагольным сказуемым (около 45%). Далее, наиболее употребляемыми синтаксическими структурами предложений в русских и чешских текстах являются сложные предложения (почти 42%), а именно сложноподчинённые, сложносочинённые и

многочленные сложные предложения. В немногих примерах, прежде всего в русских текстах, появились предложения с полупредикативными конструкциями, то есть, деепричастные и причастные обороты. Три примера использования причастного оборота мы нашли даже в чешской публицистике.

Кроме частоты отдельных типов синтаксических структур предложений мы также обращали внимание на более детальный анализ предложений с точки зрения использованных типов и выражения подлежащего, сказуемого (глагольного, именного и глагольно-именного), типов односоставных предложений (безличных, инфинитивных, назывных, слов-предложений, междометных предложений) или переходных между двусоставными и односоставными типов предложений - неопределённо-личных и обобщённо-личных. Не все приведённые виды предложений встречались в наших выписанных текстах. Также детально определялись типы сложных предложений, значит, конкретные отношения между предложениями в сложносочинённых и сложноподчинённых предложениях и их частота. Интересные результаты мы занесли в таблицу, из которой можно чётко увидеть наиболее употребляемые типы предложений по синтаксической структуре. В общем, с синтаксической точки зрения, весьма часто употребляемой структурой предложения в русских и чешских текстах являются не только простые, но и сложные предложения (сложносочинённое, сложноподчинённое и многочленное сложное предложение). Данное стремление современных авторов публицистических текстов описать ситуацию или спортивное событие с помощью более длинных предложений мы пытались доказать и во главе, названной „О зависимости между размером предложения и его структурой в текстах спортивных рубрик“, из которой вытекает, что величина среднего размера предложения зависит от среднего размера простых и сложных предложений и числа сложных предложений в конкретном тексте. В этой главе мы исходили из статьи «О зависимости между размером предложения и его структурой в разных видах текста», Г. А. Лесскис (1964) и придерживались её заключений. По нашему анализу, средний размер предложений в чешских и русских текстах спортивных рубрик достиг приблизительно сходной величины 14,03 – 14,34, следовательно, их средние размеры почти совпадают. Это опять доказывает

сходство обоих языков не только в используемых структурных типах, но и в размере предложений текстов спортивных рубрик.

Полученные результаты частоты данных структур предложений по модальности и синтаксической структуре в русских и чешских текстах спортивных рубрик можно сопоставить в следующей таблице. Расхождения в большинстве случаев в частоте являются небольшими, особенно в рамках процентной частоты простых и сложных предложений. Показываем только те типы предложений, которые мы обнаружили в проанализированных 586 предложениях.

Таблица типов предложений по модальности

Типы предложений по модальности	**РЯ**	**ЧЯ**
Повествовательные предложения	95%	95,4%
Вопросительные предложения	2,7%	1,8%

В таблицу типов предложений по модальности не вносятся данные о частоте русских и чешских восклицательных предложений. Каждое предложение по модальности (повествовательное, вопросительное, побудительное и пожелательное) может быть модифицировано эмоциональностью, которая характеризуется восклицательной интонацией. Несмотря на это, в ходе нашего анализа мы также обнаружили, прежде всего в русских текстах, достаток примеров повествовательных предложений восклицательных. В общем, данный тип предложений встречался в 2,8 % в русских и 2,3% в чешских текстах спортивных рубрик.

Таблица типов предложений по синтаксической структуре

Типы предложений по синтаксической структуре	**РЯ**	**ЧЯ**
Простые предложения	51%	55%
- двусоставные **- переходные** **- односоставные**	46% 0% 5%	50% 1 пример 5,3%
Предложения с полупредикативными оборотами	4,2%	0,4%
- причастные обороты **- деепричастные обороты**	1,2% 3%	3 примера (0,4%) 0%
Сложные предложения	46%	46%
- сложносочинённые **- сложноподчинённые** **- многочленные сложные предложения**	15% 25% 6%	18% 23% 5%

Из вышеприведённой таблицы вытекает, что чешский язык в текстах спортивных рубрик отдаёт предпочтение двусоставным предложениям развёрнутым, которые составляли 50% изо всех выписанных примеров. У сложных типов предложений чаще всего встречались сложноподчинённые предложения определительные, у сложносочинённых предложений преобладало отношение соединительное. Чешские тексты также содержали более экспрессивные односоставные предложения.

В русских примерах предложений почти одинаково встречались двусоставные и сложные предложения. Сложноподчинённое предложение

было в русских текстах использовано немного чаще, чем в текстах чешских. Кроме того, русские авторы старались использовать в текстах спортивных рубрик более широкий набор придаточных предложений – а именно придаточных предложений определительных и дополнительных. По сравнению с чешским языком, в русских текстах спортивных рубрик реже появлялись сложносочинённые предложения, но с другой стороны, здесь чаще встречались многочленные сложные предложения, включая графически наглядно изобразительное отношение пояснительное.

Самостоятельная глава в нашей дипломной работе была посвящена очень интересной и актуальной проблематике газетных заголовков (субтитров), которые мы подвергли анализу и определили их по модальности и синтаксической структуре. Для анализа мы использовали 33 русских и 27 чешских главных заголовков из выписанных статей спортивных рубрик. Хотя данное количество не позволяет прийти к убедительным заключениям о частоте отдельных типов предложений по модальности и синтаксической структуре, всё-таки, данные примеры заголовков составляют очень интересный лексический материал публицистического стиля. Вместе с тем заголовки имеют в настоящее время с точки зрения общения незаменительное значение. Мы стремились обращать внимание не только на синтаксическую структуру, но и на оригинальный подход русских и чешских авторов к созданию заголовков спортивных рубрик. Мы встречали примеры языковой игры не только в русских текстах. Даже чешские авторы начинают постепенно пользоваться оригинальными средствами в заголовках, которыми могут привлечь внимание читателей. Самую частую структуру предложений по модальности в русских и чешских текстах спортивных рубрик представляли повествовательные предложения. Реже в заголовках встречались вопросительные предложения (только два примера чешских развёрнутых вопросов). В русском языке находились два примера восклицательных предложений повествовательных, которые оказывают воздействие на читателя. Заключения о синтаксической структуре заголовков в наших русских и чешских текстах спортивных рубрик мы сравнивали с выводами Л. Зимковой (1974), которая провела анализ 1000 русских и 1000 чешских газетных заголовков. Согласно нашему анализу 60 заголовков и субтитров чаще всего в русских и чешских заголовках встречались

двусоставные предложения (в общем 21 русских и 18 чешских заголовков). Данное обнаружение не совпадает с результатами Л. Зимковой (1974), которая приводит, что самыми частыми синтаксическими структурами в газетных заголовках являются односоставные предложения (с развивающимся членом предложения или без него, или с однородным членом). В нашем материале односоставные предложения составляли второй самый частый тип предложений в заголовках по синтаксической структуре (10 русских и 5 чешских односоставных предложений).

Во второй половине практической части нашей дипломной работы внимание сосредоточилось на двух избранных статьях (русской и чешской), описывающих одно конкретное спортивное событие. На основе этих статей мы старались доказать правильность вышеприведённых результатов о частоте использования отдельных типов предложений по модальности и синтаксической структуре.

Во-первых, подробно рассматривались обе статьи суммарно. Мы обсуждали их графическое оформление, избранный тип жанра статьи, разное употребление и использование интересных заголовков, субтитров и т. д. Разница в оформлении этих статей заключалась, по нашему мнению, прежде всего в оригинальном подходе авторов, что повлияло как и на общий характер статей, так и на структуру и использование конкретных синтаксических средств. В русском тексте автор известный, а в чешском нет (только указан источник «ЧТК»). Это явление, по нашему мнению, причиной того, что русский комментарий, кроме фактов, насыщен также средствами, выражающими эмоциональность и собственное мнение автора об описываемом событии. В общем можно сказать, что авторы русских публицистических текстов часто пользуются такими эмоциональными выражениями, так как с их помощью они способны в стилистическом отношении обогащать письменную речь различными оттенками субъективного (авторского) отношения к содержанию высказывания.

В приведенных двух статьях были использованы отдельные типы предложений по модальности и синтаксической структуре неодинаково. Между тем что в русском тексте, описывающем конкретное спортивное событие, чаще встречались разные типы предложений по модальности (повествовательные; восклицательные предложения повествовательные,

вопросительные, с междометием; вопросительные предложения развёрнутые и замкнутые; одно предложение пожелательное), то чешский текст содержал только повествовательные предложения.

Из анализа русского и чешского текстов, описывающих одно конкретное спортивное событие с точки зрения использования и частоты синтаксических структур предложений, вытекает, что преобладание простых предложений встречается не всегда. В русском тексте преобладали сложные предложения (сложносочинённые, сложноподчинённые и многочленные сложные предложения). В чешском тексте сравнение использования простых и сложных предложений было намного ярче. Сложные предложения были в чешском тексте о конкретном спортивном событии использованы более чем в два раза чаще, чем предложения простые. Учитывая малое количество данного материала в чешской статье (всего 18 предложений), не предполагаем, чтобы данный результат существенно повлиял на общую классификацию частоты конкретных типов синтаксических структур чешских предложений в текстах спортивных рубрик. Данное сравнение двух статей более менее подтвердило наши заключения о процентуальной частоте типов предложений по модальности и синтаксической структуре из первой поливины практической части нашей дипломной работы, и, кроме того, наглядным образом показало разный подход русских и чешских журналистов к созданию статей спортивного характера.

Одним из самых главных результатов анализа проблематики, исследованной в данной дипломной работе, является то, что в большинстве русских и чешских текстов спортивных рубрик, включая две избранные статьи, описывающие конкретное спортивное событие, преобладает и чаще всего используется модальный тип повествовательного предложения вместе с его восклицательным вариантом. Далее из анализа вытекает, что в большинстве выписанных примеров чаще встречаются в русских и чешских текстах простые предложения. Однако их преобладание в текстах спортивных рубрик не является явным. Определённое значение в данных статьях имеют и сложные предложения (сложноподчинённые и сложносочинённые). Только в некоторых примерах, прежде всего в русских текстах, использованы предложения с полупредикативными конструкциями с деепричастными и

причастными оборотами. С другой стороны, у сложных предложений, принимая во внимание тип рубрики, подходящим средством для выражения полной информации являются русские и чешские сложносочинённые предложения пояснительные. Они встречаются в чешских и русских текстах спортивных рубрик относительно часто.

Настоящая работа показывает структуру самых частых предложений в русских и чешских текстах спортивных рубрик. Подобная работа, которая бы занималась данной проблематикой, насколько нам известно, пока не существует. Это также затрудняло возможность сравнения наших результатов, которые, по нашему мнению, доказательные. Посредством нашей работы мы стремились показать и приблизить эту очень интересную проблематику, которую можно, по всей вероятности, в будущем еще расширить на другие области изучения и более их углубить.

5. Použitá literatura

1. Bachmannová, J.: Encyklopedický slovník češtiny, Praha, 2002.
2. Bauer, J., Mrázek, R., Žaža, S.: Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy 2 – Syntax (PMR II), Praha, 1960.
3. Čechová, M., Kučerová, M., Minářová, E.: Současná stylistika, Praha, 2008.
4. Čechová, M.: Současná česká stylistika, Praha, 2003.
5. Flídrová, H.: Základy gramatiky I., II., přednášky pro I. nav. ročník ORHP, Olomouc, 2005/06.
6. Flídrová, H., Žaža, S.: Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским, Olomouc, 2005.
7. Формановская, Н. И.: Сложное предложение в современном русском языке (Теория и упражнения), Русский язык, 1989.
8. Грамматика русского языка II – Синтаксис, Академия наук СССР, Москва, 1960.
9. Грамматика современного русского литературного языка, Академия наук, СССР, Москва, 1970.
10. Grepl, M. a kol.: Příruční mluvnice češtiny, Brno, 1995.
11. Grepl, M., Karlík, P.: Skladba spisovné češtiny, Praha, 1989.
12. Hausenblass, K.: Syntaktická závislost, způsoby a prostředky jejího vyjadřování, Bulletin VŠRJL II, 1958.
13. Hrabě, Vl.: Několik poznámek k pojmu predikace, Praha, 1960.
14. Kopečný, Fr.: Základy české skladby, Praha, 1958.
15. Кубик, М.: Модели двусоставных глагольных предложений русского языка в сопоставлении с чешскими, Univerzita Karlova, Praha, 1977.
16. Kubík, M. a kol.: Русский синтаксис в сопоставлении с чешским, Praha, 1982.
17. Lesskis, Г. А.: О зависимости между размером предложения и его структурой в разных видах текста, Вопросы языкознания, № 3, 1964.
18. Lesskis, Г. А.: О зависимости между размером предложения и характером текста, Вопросы языкознания, № 3, 1963.
19. Mrázek, R.: Predikace, predikát, přísudek, Jazykovedné štúdie IV, 1959.
20. Malý encyklopedický slovník A-Ž, Encyklopedický institut ČSAV Academia, Praha, 1972.

21. Mluvnice češtiny 3 – Syntax, Academia Praha, 1987.
22. Pilátová, J.: Srovnávací stylistika, přednášky pro I. nav. ročník ORHP, Olomouc, 2008.
23. Розенталь, Д. Е., Голуб, И. Ь., Теленкова, М. А.: Современный русский язык, Москва, 2006.
24. Русская грамматика II, Академия наук СССР, Москва, 1980.
25. Zimek, R.: Introductory course of Russian Syntax, Interní tisk, Monash University, 1966.
26. Zimek, R.: Problematika spony v ruštině v porovnání s češtinou, Praha, 1963.
27. Zimková, L.: K syntaktické charakteristice ruských a českých novinových titulků, ČsR, č. 2, str. 80-85, 1974.
28. Zimková, L.: Novinový titulek jako součást novinového textu (na materiálu rukých novinových titulků), Olomouc, 1988.
29. Žváček, D.: Úvod do teorie překladu (pro rusisty), Olomouc, 1994.

6. Sportovní deníky a rubriky použité pro příklady

1. АРГУМЕНТЫ И ФАКТЫ (Ваша газета), № 29 (1342), 19 – 25 июля 2006 г., стр. 20. (АиФ)
2. ВРЕМЯ НОВОСТЕЙ, № 183 (1584), 6.10. 2006, стр. 11. (ВН)
3. ВРЕМЯ НОВОСТЕЙ, № 185 (1586), 10.10. 2006, стр. 11. (ВН)
4. ВРЕМЯ НОВОСТЕЙ, № 185 (1587), 11.10. 2006, стр. 11. (ВН)
5. Deník Sport, číslo 209, sobota 6.9. 1997, str. 1, 15. (Sport)
6. Deník Sport, číslo 15, pondělí 19.1. 1998, str. 6. (Sport)
7. Deník Sport, číslo 51, pondělí 2.3. 1998, str. 3. (Sport)
8. Deník Sport, číslo 284, úterý 7.12. 2004, str. 22. (Sport)
9. Deník Sport, číslo 194, pátek 19.8. 2005, str. 5. (Sport)
10. Deník Sport, číslo 5, pátek 6.1. 2006, str. 14, 15. (Sport)
11. Deník Sport, číslo 43, středa 20.2. 2008, str. 06, 15. (Sport)
12. Коммерсант СПОРТ, № 115/П, Понедельник, 7.7. 2008, стр. 15.
13. Коммерсант СПОРТ, № 124, Пятница, 18.7. 2008, стр. 16.
14. Коммерсант СПОРТ, № 125/П, Понедельник, 21.7. 2008, стр. 15.
15. Kroměřížský deník, číslo 31, středa 6.2. 2008, str. 30, 31.
16. Kroměřížský deník, číslo 273, pátek 23.11. 2008, str. 30, 31.
17. Lidové noviny, Pondělí 29.9. 2008, str. 22. (LN)
18. Metro, № 73 (1461) Санкт-Петербург, вторник, 22.4. 2006, стр. 24.
19. Metro, № 119 (1023) Санкт-Петербург, пятница, 14.7. 2006, стр. C/8.
20. Mladá fronta Dnes, XIX/110, 12.5. 2008, str. C2, C9. (MFD)
21. Mladá fronta Dnes, 28.1. 2009, str. C7. (MFD)
22. МОСКОВСКИЙ КОМСОМОЛЕЦ, № 226 (24.289), 6.10. 2006, стр. 11. (МК)
23. РОССИЯ ГАЗЕТА, № 163п (4720), 4.8. 2008, стр. 10, 11, 20. (РГ)
24. Спорт день за днем, № 107 (775), 27.4. 2008, стр. 15.
25. Советский СПОРТ, среда 17.9. 2008, стр. 4. (СС)
26. Советский СПОРТ, суббота 27.9. 2008, стр. 3. (СС)
27. Советский СПОРТ, № 146, четверг 2.10. 2008, стр. 14, 15. (СС)
28. Советский СПОРТ, № 149, понедельник 6.10. 2008, стр. 16. (СС)
29. СПОРТ ЭКСПРЕСС, № 220 (4800), понедельник 29.09. 2008, стр. 13.
30. Хоккей плюс Футбол, № 19/(159), сентябрь 2008 г., стр. 23. (ХплюсФ)